

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

De Sponsalibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

De Sponsalibus.

§ I.

Quid sint sponsalia, & quo modo contrahantur.

- 2 Sciendum 1. Sponsalia à spondendo dicta l. 3. ff. de Sponsal. accipi posse latius, & strictius: latius sumuntur, quando pro sponsalibus de presenti, seu pro Matrimonio Rato, antequam per copulam carnalem consummetur, accipiuntur, uti in c. 13. de Presumpt. c. 22. & 31. Sic Matth. 1. dicitur desponsata Maria Mater Jesu Joseph. Et qui talia sponsalia de presenti contraxerunt, primo post contractum Matrimonium die, solent adhuc Sponsi & Sponse appellari, alias vero conjuges, & post consummatum Matrimonium proprie uxores & mariti. Strictius autem, quando pro Sponsalibus de futuro, seu pro futuro Matrimonio, & primum contrahendi, promissione accipiuntur: atque sic sumuntur ordinariè, ac in dubio, & deinceps à nobis semper intelligentur per vocem Sponsaliorum, sicut nomine Sponsorum & Sponsarum ordinariè, propriè, & in dubio veniunt illi, qui sibi duntaxat promiserunt in futurum, necdum verò contraxerunt Matrimonium actu.
- 3 Sciendum 2. Sponsalia, cum sint contractus, & quidem consensuales, non requirens actualem traditionem corporum, exigere consensum verum, mutuam, & debitò modò expressum verbis, & aliis signis externis, poni posse vel absolute vel conditionate, sub adiectione arrhæ, vel pœnæ, aut sine his. Quæ constituunt consensum & promissionem mutuam signis expressam, ad modum & formam essentialem, quæ verò conditionem, adiectionem diei, arrhæ, pœnæ &c. concernunt, ad modum & formam accidentalem pertinent. Materia seu objectum est futurum matrimonium, de quo infra. Causa efficiens sunt personæ contrahentes, de quibus §. sequenti.
- 4 Sc. 3. Plurimas ad formam tum essentialem, tum accidentalem Sponsalium pertinentes quæstiones examinandas esse. Nempe 1. Quid sint sponsalia. 2. Qualis debeat esse consensus. 3. An aliquando possit esse fictus. 4. Quibus verbis. 5. Vel quibus aliis signis contineatur sufficienter exprimi. 6. An promissio sponsalitia non tantum acceptationem, sed etiam repromissionem essentialiter requirat. 7. An Sponsalia metu extorta valeant. 8. An eisdem possit adjici conditio, modus, dies. 9. An arrha. 10. An pœna. 11. An presentiam parochi requirant, vel testium.

Dico 1. Sponsalia sunt promissio vera, voluntaria, deliberata, ac mutua, signo sensibili expressa, futuri Matrimonii inter personas Jure habiles. Est hæc enucleata Sponsalium descriptio juxta communem DD. sensum, nominatim P. Illung. tr. 6. d. 9. q. 1. a. 1. & juxta sensum Nicolai I. in can. 3. caus. 30. q. 5. Ubi dicuntur esse futurarum Nuptiarum

promissa, & fœdera, atque Juris etiam Civilis, ubi in l. 1. ff. b. t. definiuntur esse mentis & repromissio futurarum Nuptiarum. Brevius & communius: sunt mutua promissio futuri Matrimonii: cætera enim commode subintelliguntur. Germanicè vocantur Verlöbnuß/ Versprechen/ Ehe-Gelübb/ Stuelvest. Dicitur 1. Promissio, scilicet inducens obligationem: hinc propositum, vel simplex tractatus de ineundo Matrimonio absque promissione non sufficit. 2. Vera, h. e. non ficta & merè externa, sed seria & conjuncta cum consensu interno, & animo se obligandi. 3. Voluntaria, seu cum cognitione ejus, quod fit, & sine errore circa personam, quacum contrahitur. 4. Deliberata, scilicet ea libertate, advertentia, ac deliberatione, quæ requiritur alias & sufficit ad hoc, ut aliquis possit nec care mortaliter, ac obligare se diabolo. Unde, sicut nulliter contraherent Sponsalia amentes, furiosi (& quicumque mente capiti, v. gr. plenè ebrii) durante amentia, furor, ebrietas &c. item absolute coacti; ita vicissim validè contrahunt, saltem probabilius, qui in æstu amoris, libidinis, iræ, aut alterius passiois immoderatæ, in ebrietate imperfecta &c. celebrant sponsalia; quia tales animi affectiones communiter non ita perturbant rationis usum, nec voluntatis libertatem ita auferunt, ut peccatum mortale committi non possit. Impuberes certè statim post infantiam, seu septennium, validè contrahunt. c. 4. & 5. de despons. impub. in quos tamen perfecta & matura consultatio vix cadit. 5. Mutua, id est, reciproca, cum enim utriusque corpus in Matrimonium futurum sit unum, etiam animus sit unus, & mutuus consensus promittentis & repromittentis; de quo infra. 6. Signo sensibili expressa, scilicet vel verbis, vel nutibus, scriptura, aliave indicibus, vel etiam taciturnitate, de quibus pariter plura infra; nam sine aliquo signo internum consensum manifestante nec promissio acceptari, nec ullus contractus inter homines celebrari potest. 7. Futuri Matrimonii, quibus verbis differunt Sponsalia strictè dicta à Sponsalibus de presenti, seu à Matrimonio Rato. 8. Inter personas Jure habiles, nempe inter marem & feminam, qui suo tempore Matrimonium ipsum licite ac validè contrahere possunt, adeoque nullo impedimento ætatis, consanguinitatis, voti &c. ligati existunt; cum ad illicitum nemo obligari possit, minùs ad actum invalidum. Dico 2. Quamvis promissio ficta seu simulata Matrimonii non inducat obligationem sponsalitiæ coram DEO, & in foro conscientie interno per se; fictè tamen promittens, si fictio exterius se non prodatur, peccat mortaliter; & in foro externo compellitur ad contrahendum Matrimonium, nisi fictionem probet. Pars prima patet ex essentiali omnis contractus, non subsistentis abitaque vero consensu interno, ex c. 28. h. t. l. 2. ff. de Rit. Nupt. atque ex trito illo: alicui agentium non operantur ultra voluntatem eorum per c. 6. ff.

a. fin. de Prob. &c. Pars 2. ex eo, quod talis in re gravi decipiat alteram partem, si admittit repromissionem: quare si hinc alteri secutum est damnum, tenetur illud refarcire, tanquam damnificans. *c. fin. de injur.* Si tamen ex circumstantiis, vel modo loquendi potuisset facile colligi fictio, vel jocus, cessaret hæc obligatio, uti & peccatum injustitiæ. Pars 3. inde, quia in foro externo præsumitur adesse animus externæ promissioni conformis. *l. 7. §. 2. ff. de supellest. leg.* & aliàs quivis facili negotio sponsalia in foro externo eludere posset, dicendo: *simulate promissi: fui tantum jocus*, nisi incumberet ipsi probatio fictionis vel joci; quæ probatio difficilis est, & sæpe aliter fieri nequit, nisi per juramentum fictionem vel jocum asserenti delatum: quod tamen deferendum non est, nisi verba promittentis fuerint aliquo modo dubia, aut ex circumstantiis conjectura saltem probabilis formari possit ac præsumptio aliqua, quòd dolose, simulate, vel jocosè promissum sit. Dixi, *per se*; siquidem

Dico 3. Per accidens potest sufficere promissio ficta, ut aliquis tam in interno, quam externo foro teneatur illam determinate ducere in uxorem, cui fictè promissit Matrimonium, licet illa non repromiserit Matrimonium. Casus plurimum agitatus inter DD. est iste: Titius Caja Virgini (vel alij feminæ honestæ aliàs vitæ) promittit fictè Matrimonium, ut ab ea obtineat usum corporis, & per hanc dolosam promissionem, non facile advertibilem à fœmina, revera eblanditur ac obtinet copulam. In hoc, inquam, casu Titius tenetur Cajam determinate ducere, nec satisfacit, si illam dotet, aut alio modo compensare velit damnum illatum: nisi propter superveniens impedimentum, vel gravem causam ducere non possit, vel nisi ipsa præ Matrimonio eligat dotem, aut nisi Caja pariter decepisset Titium, simulans se virginem, nobilem &c. Ita cum S. Th. Sanch. *l. 1. de Matr. d. 10. n. 3.* Pontius *l. 12. de Matr. c. 2. n. 14.* Molin. *tr. 3. d. 106. n. 4.* Less. Laym. Lugo, & alii præstantissimi communiter contra D. Antonin. Bonac. Perez. *disp. 2. de Matrim. f. 3.* P. Wiestner *h. n. 20.* ac alios, Prob. 1. Talis promissio ficta æquivaleret, imò in ea intervenit contractus innominatus; *facio, ut facias*: sed natura contractus innominati, & naturalis æquitas exigit, ut, si una pars talem contractum impleat, faciendo, quod ab ipsa exigitur, etiam altera teneatur adimplere faciendo, quod ab ipsa exigitur: ergo, cum Caja fecerit, quod ab ipsa exigebatur velut conditio aut modus, admittendo copulam, etiam Titius obligatur ex natura hujus contractus, & æquitate naturali, adeoque in utroque foro, facere id, quod ab ipso exigit meritò Caja, nimirum illam ducere, non obstante, quòd fictè tantum promiserit; quia non potuit admittere adimpletionem conditionis à se requisitæ ex parte altera, nisi & ipse tacite voluerit, & modò velit adimplere ex sua

Lib. IV. R. P. Viii Pichler.

parte. Prob. 2. Titius deflorator, promittens Matrimonium fictè, & admittens adimpletionem conditionis, sub qua promissit fictè Matrimonium, Caja intulit injuriam negando consensum verum in Matrimonio: ergo hanc injuriam tenetur tollere, ac reparare, & satisfacere deceptæ eo modo, quo exigit Justitia commutativa, nec tollit injuriam, nisi ponat id, quòd perfidè & injustè subtraxit, nempe verum consensum in Matrimonium, quem admittendo copulam debuerat habere: ergo tenetur adhuc ponere consensum in Matrimonium. *Subsumptum* constat tum ex natura Justitiæ commutativæ, tum ex *l. 2. §. 1. ff. de Reb. cred. ibi: aliud pro alio invito creditori solvi non potest: V. g. fur auferens equum non satisfacit reddendo pecunias pro equo, si ipsum equum adhuc retineat & reddere possit: ita nec Titius pro Matrimonio; quamdiu illud possibile est cum Caja, huic non satisfacit dando dotem &c.* 3. Nisi Natura determinate obligaret ad id, quod fictè promittitur sub conditione onerosa executivè acceptata & admissa, innumeræ fraudes facile contingerent in contractibus: ergo obligat determinate.

Oppones 1. Si esset obligatio determinate ducendi deceptam, illa oriretur vel ex promissione, vel ex defloratione, vel alio damno inde secuto: sed ex promissione, utpote ficta & nulla, non oritur: nec ex defloratione; quia pro virginitate, utpote irreparabili, nihil æquivalens reddi potest: nec ex alio damno, quia vel nullum est secutum, si delictum maneat occultum; vel si detectò delictò difficilior nubat seducta, & sic patitur damnum, istud reparari potest per dotem &c. ergo nulla est obligatio determinate ducendi. 2. In *c. 1. de Adulter.* dicitur: *si seduxerit quis virginem, dormieritque cum ea, dotabit eam, et habebit uxorem*: Sed istud et sumitur hic disjunctivè pro vel, uti habet communis doctrina & Tribunalium praxis: ergo. 3. Deflorator fictè promittens non consentit in conditionem ineundi Matrimonium, sub qua obtinuit copulam, hoc ipso, quòd fictè illud promittat: ergo nec tenetur hanc conditionem, propter quam altera permisit copulam, implere. 4. Sit, quòd fictè promittens commiserit injustitiam, ea tamen solum interna fuit, non externa, supposito, quòd flagitium maneat occultum, & decepta nullum patiatur damnum: sed pro injustitia merè interna sufficit penitentiam agere coram solo DEO, ut patet in eo, qui fictè promittit Matrimonium sine defloratione. 5. Sibi imputare debet puella, quòd crediderit proco, cum ejusmodi scelerati homines facile soleant dolose promittere. R. ad 1. *N. Ma.* nam oritur hæc obligatio tum ex natura contractus innominati, utpote onerosi, *facio, ut facias*, vi cuius, qui acceptat usum corporis, non aliter concessum, quam cum apposita conditione ineundi Matrimonii, necessario re ipsa ac tacite consentit in appositam conditionem, & Matrimonium repro-

A 2

pro-

promittit, licet promissio illa verbalis prima fuerit ficta: tum ex injuria defloratoris, consensum verum perfide negantis, quem hoc ipso, quod admiserit copulam, in quam puella precise consensit sub conditione, si deflorans consentiat & se obliget ad Matrimonium, debuerat ponere. Vel igitur deflorans verè ac tacite promittit & consentit in Matrimonium acceptando usum corporis, licet initio fictè promiserit, ut aliqui dicunt; vel saltem consentire adhuc debet, ac ponere consensum injustè negatum, ut alii volunt. Ad 2. Ibi non est sermo de illo, qui seducit virginem sub promissione Matrimonii ficta. Dein, si etiam de hoc esset sermo, sensus disjunctivus habere posset locum, ut doret, vel ducat deceptam, si puella vel parentes ejus praeligant dorem: si superveniat impedimentum Matrimonii: vel causa, propter quam sponsalia etiam non fictè inita justè solvuntur, ut si gravia scandala, perpetuæ inimicitiae timerentur ex Matrimonio &c. Ad 3. *N. Ant.* vel *dist.* Non consentit in conditionem Matrimonii ineundi per primam promissionem explicitam fictam. *C. Ant.* per secundam promissionem realem & tacitam, quam facit acceptando factum puellæ, non aliter præstitum, quam sub conditione facti vicissim præstandi ab ipso, scilicet Matrimonii ineundi. *N. Ant.* vel *dist.* aliter: non consentit in conditionem Matrimonii, tenetur tamen ex justitia consentire, si admittat usum corporis. *C. Ant.* non tenetur adhuc consentire ex justitia. *N. Ant.* & *Conf.* Ad 4. *N. Ma.* prodit enim hæc injustitia in actum externum, quando fictè promittens puellam inducit ad actum externum, quem non faceret, aut facit, nisi sub conditione reciproci facti. Ad 5. Debet quidem sibi imputare puella, quando ex verbis, vel circumstantiis potuit colligere fictionem & promissionem non seriam, ut si scivit, se esse conditionis longè inferioris, quam sit proci; quia tunc præsumeretur potius, vel ex libidine, vel ex spe obtinendi pecunias, quam animo obtinendi ab ipso Matrimonium sui copiam fecisse: scire enim debuit vel facile potuit, promissionem non esse seriam, si scivit excessivam inæqualitatem. Si verò puella ignoraret, vel sciret quidem hanc inæqualitatem, deceptor tamen illam ita asscurearet, etiam juramentò interpositò, quòd non obstante tanta inter se & illam inæqualitate, quam probe se scire ait, velit eam ducere, ut nec ipsa, nec alius vir prudens de fraude prudenter suspicari possit, planè defloratorem obligari putem ad ducendam.

9 Quæres, ad quid teneatur, qui seduxit, corripit, defloravit, vel imprægnavit fœminam absque ulla promissione Matrimonii, vera, vel ficta? Ad hanc quæstionem, cujus usus utinam non esset adeò frequens, breviter R. 1. faciendo discrimen inter forum internum & externum. In foro interno conscientia, si fœmina ex corruptione aut defloratione nullum passa est damnum, puta, quia flagi-

tium mansit occultum, & illa propter deflorationem non nubit difficilius, ad nihil obligatur fœminæ, etsi per vim, dolum &c. corrupisset, vel deflorasset illam, sed sine imprægnatione; quia nulla lex eum obligat, nec Naturalis, nec Positiva: intellige, ante sententiam Judicis; nam si deflorata agat in Judicio, & sufficienter probet deflorationem injustè extortam, obligatur ad id in conscientia, ad quod eum Judex condemnat, per *c. 1. de adul.* quod, utpote poenale in foro interno non stringit ante sententiam Judicis. Si verò puella passa est ex violatione damnum, R. 2. Vel fœmina sponte consensit in violationem aut copulam, & rursus illi ad nihil obligatur in conscientia, cum sibi imputare debeat damnum ab ipso injuria sibi illatum: consentienti enim non fit injuria. Si verò per vim, fraudem, metum injustè incussum, adeoque per injuriam ad flagitium induxit, tenetur in foro conscientia ante omnem sententiam Judicis refarcire damnum illatum, vel assignando ipsi dotem tantam, quantum est damnum, & quanta requiritur ad tales nuptias acquirandas, quales sperare prudenter potuisset, si violata non fuisset, vel ipsam ducendo; quod in deflorantis arbitrio est pro foro interno, si sit æqualis conditionis cum deflorata, & que sufficienter compensetur hoc modo damnum. Ratio est, quia tam Jure Naturali, quam Humano requiritur & sufficit pro foro interno, ut quis tantum refarciat ac restituat, quantum injustè damificavit, ut habet unanimis DD. fundata in *c. fin. de injur.* & *l. un. c. de sentent. qua pro eo.* Si quis tamen absque vi, metu, fraude interveniente imprætravit usum corporis puellæ per blanditias & preces importunas, in foro conscientia ante sententiam Judicis ad nihil obligatur, quia scienti & consentienti non fit injuria, *c. scienti 25. de R. 1. in 6.* neque precibus, utut importunis & iteratis injuriam quis alteri infert. Nunc loquendo de foro externo & Judiciali R. 3. Qui virginem, veram, vel communiter habitam pro virgine, seducit & usum corporis extorquet injustè, scilicet fraude & dolosis promissis, vi, injusto metu, imò probabiliter etiam importunis precibus & blanditiis aut muneribus, tenetur in foro externo, & à Judice condemnari debet ad illam vel dotandam vel ducendam, electione penes violatam existente. Sumitur ex *c. 1. & 2. de adulter.* idque procedit, etsi puella non passa fuisset inde damnum, & æque honestis nuptiis potiri posset ac antè; quia in *c. 1. c.* non fit mentio ullius damni; & principaliter in poenam delicti ita statutum est.

Dixi autem 1. Virginem; quia *c. c.* sic loquitur: *si quis seduxerit virginem, dormieritque cum ea, dotabit eam, & (vel) habebit uxorem.* Unde ad nihil tenetur, qui seducit talem, quæ virgo non esse scitur, eo quòd constat, quòd fuerit corrupta, vel sit meretrix, vel malæ sit famæ, vel præsumatur, non esse virginem, ut præsumitur de passim vagantibus

tibus non servato verecundia pudore, & admittentibus non admittenda: inter quas Barb. & Farinac. recenset etiam ancillas & famulas cauponarum: sed hoc in Italia forte verum est, in Germania nostra reclamatur experientia: cum constet, ejusmodi ancillas saepe verecundas admodum esse & vitæ perquam honestæ, licet in cauponis versentur. Dixi 2. communiter habitam pro virgine: quælibet autem nunquam nupta præsumitur esse virgo, nisi oppositum probetur, vel hæc præsumptio fortioribus elidatur. Sicut autem quælibet in foro externo præsumitur virgo, ita quælibet præsumitur esse dolose & injuste seducta, ut habet communis, arg. l. un. §. 2. de Rapt. Virg. cō quod quælibet, quæ præsumitur esse virgo aut honesta puella, præsumatur etiam non consentire absque vi, metu, dolo, aut importunis blanditiis, in copulam. Unde pater, quod puellæ in foro externo habeant causam valde favorabilem, quam totam lucrantur, ut dotari vel duci debeant, modò probent, se fuisse cognititas, vel imprægnatas. Dixi 3. Extorquet injuste &c. si enim libere ac sponte consentiat virgo vel puella, nihil prætereundum potest, cum non sit seducta. Dixi 4. Probabiliter etiam importunis precibus aut blanditiis, ut docet Gonz. ad c. 1. cit. n. 2. Gutierrez, & alii, quamvis oppositum teneant Molin. Less. Pirrh. ad tit. de adult. & sup. n. 50. Ratio petitur ex verbo seduxerit, quod ponitur in textu c. 1. cit. sed seducere etiam ille censetur, qui puellam blanditiis & precibus aut muneribus instanter ac importunè sollicitat ad opus carnale, per textum l. un. §. 2. cit. ibi: nisi sollicitaverit. Concordat de taliter sollicitante communis loquendi usus in nostra vernacula: Der Schelm hat das gute Mägdlein verführt: nequam ille bonam puellam seduxit. Dixi 5. In foro externo, si nempe res deducatur ad Judicem, in foro interno & ante sententiam Judicis ad nihil obligavimus supra, si puellæ damnum non est secutum, & si secutum est, solùm tunc, quando dolo, vi, metu injusto extorsit copulam, non autem si importunis precibus vel donis. Dixi 6. tenetur ad dotandum, vel ducendam, nam illa particula et in textu posita habet sensum disjunctivum, prout explicat consuetudo tribunalium & communis sensus Doctorum. Dotis autem quantitas pro foro externo non desumitur ex damno puellæ illato, sed juxta facultates parentum puellæ, hujus qualitatem, & mariti, quem prudenter sperare potuerat, si violata non fuisset, dignitatem & divitias, seu quantam dotem pater puellæ attentis ejus & mariti, quem acquirere poterat non violata, qualitibus, & juxta consuetudinem loci dedisset. text. & glos. in c. 1. cit. Dixi 7. Electio ne penes violatam existente, vel patrem ejus; sic enim loquitur c. cit. Si pater virginis dare noluerit: reddet pecuniam dotis, quam virginis accipere consueverunt. Si ergo puella ducere nolit defloratorem vel corruptorem, aut pater id non permittat, exigere potest ab eodem do-

tem competentem, licet aliunde jam habeat aliam, & quidem sufficientem. Si verò dos alias competens, a proco solvenda, non sufficeret ad compensandum damnum, quod fortè passa est puella, etiam ad istud condemnandus foret seductor. Econtra si puella non dotem, sed seductorem petat in maritum, etiam hoc obtinere debet, nisi aliud obstat. Neque opponas regulam 70. Juris in 6. in alternatis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri: sed violator puellæ est debitor: ergo penes illum erit electio, an dotare vel ducere malit. Nam illa regula locum non habet, ubi expresse aliud statuit Jus in casu particulari. Atque hæc est synopsis doctrinæ in hac nimium frequentis usus materia, quam multi fuscè & plerumque satis confuse tradunt, præsertim non discernendo diligenter inter forum internum & externum. Videri potest Gonzal. ad d. c. 1. & P. Reiffenstuel ad h. l. §. 4.

Dico 4. Per illa verba in foro externo sufficienter exprimitur, & si de contraria intentione non constet, præsumitur expressa promissio Matrimonii, seu Sponsalia, quæ juxta communem loquendi usum aut receptam consuetudinem significant promissionem Matrimonii. Abb. Sanch. & alii communiter ex claro textu c. 7. h. 1. & c. 6. de V. S. Talia sunt: promitto tibi Matrimonium: obligo me ad te ducendum, tibi nubendum, tecum contrahendum Matrimonium: accipiam te, nubam tibi: diabolus me rapiat, nisi ducam te: tu sis futura mea uxor. In vernacula: Ich versprich dir die Ehe: ich verpfände mich dich zur Ehe zu nehmen / dich zu heurathen / mit dir in die Ehe zu treten: ich will dich nehmen / mit dir Hochzeit halten: der Teufel holl mich / wann ich dich nicht nehme: du sollest mein künftiges Weib seyn &c. Talia item præsumuntur esse: Propono tibi ad Matrimonium, ich bring es dir auf die Ehe / respondente puella: Deus benedicat, gesegne dir's Gott: jam tu es, vel sis mea uxor, & ego vir tuus, du bist / oder sollst mein Weib seyn / si proferantur absque præsentia Parochi & testium, ac puella annuat: denique etiam hæc: promitto tibi, quod te non amplius deseram, non amplius te dimittam, fidelis tibi manebo, ich versprich / dich nimmermehr zu verlassen / ich werd dich nicht mehr anlassen / ich werd dir allzeit treu verbleiben / si tamen præcesserit prævia mentio vel tractatus de futuro Matrimonio. Econtra promissionem sponsalitiæ in nostra Germania significare per se non censetur verba tantum amatoria, v. g. Tu es mea charissima, meus charissimus: Thesaurus meus: Cor meum: tu es, vel eris mea: promitto tibi amorem & fidelitatem meam: Du bist mein Liebste / mein Liebster: Mein Schatz: Mein Herz: Du bist / sollst / oder wirst mein seyn: Ich versprich dir mein Lieb / und Treu: cum in multis Germaniæ locis eò dementiæ deventum sit, ut plurimi, præsertim plebeji, sine amasia aut amasio, ohne Buhlschafft / esse nolint. Excipe, nisi ex circumstantiis, v. g. ex prævio tractatu de Matrimonio, vel sub-

secuta copula, præsumi possit mens verè promittendi Matrimonium. Si consideratis omnibus maneat dubium, an per verba significetur promissio Matrimonii, proferens autem neget, cum intentione promittendi esse prolata, Iudex debet illum absolvere, vel ad summum potest ipsi iuramentum purgatorium deferre. Si autem verba ex se clarè quidem indicent promissionem Matrimonii, proferens autem dicat, ea non seriò, sed joci gratià esse prolata, Iudex præsumere debet, seriò esse prolata, nisi jocus aliunde probetur, vel de eo satis constet: si dubium sit, an seriò vel ex joco prolata sint, iterum habet locum iuramentum purgatorium. Reiffenstuel §. 2. n. 46. Dixi in assertionem, in foro externo; nam pro foro interno, si non adfuit mens promittendi, per nulla verba, utur clara: si verò mens promittendi adfuit, per quælibet verba, utur dubia, inducitur obligatio.

12 Dico 5. Per illa signa in foro externo censentur contrahi sponsalia, quæ juxta communem intelligentiam aut consuetudinem loci consensum in futuras nuptias exprimunt. Ratio; quia, sicut verba, ita & signa alia, juxta communem acceptionem & consuetudinem accipi in foro externo debent, nisi aliunde constet de mente opposita. Sumitur ex c. 7. cit. Sic quamvis subarratio, seu immisio & acceptatio annuli in digitum ex se sit indifferens, tamen si fiat post prævium tractatum de Sponsalibus vel Matrimonio, vel cum dicto unius: *Do tibi anulum ad futurum Matrimonium*, *Ich gib dir den Ring auf die Ehe*; censentur contracta esse sponsalia. Idem est de oblatione & acceptione munerum & jocalium, atque de porrectione manuum, *Handstreich*. Porro quando signa, aut verba sunt dubia, iis tamen accedit copula carnalis, præsertim repetita, præsumendum est à Iudice, quòd copula sit facta animò sponsalitiò, uti docet Gobat tr. 10. casu 2. n. 82. 90, 276. cum Perez. Menoch, & aliis passim. favet c. 6. de condit. appof. & c. 30. h. t. quia puella paulò honestior non censenda est præbere usum corporis, nisi sponso suo, ac sub spe futuri Matrimonii, sub qua stolidæ puellæ omnium facillimè persuadentur. Ex mera autem taciturnitate sponsi vel sponsæ præsentis, cui ab altera parte offeruntur sponsalia, vel quando alius (nisi sint parentes, de quibus infra) pro ipsis contrahere intendit absque speciali mandato, non sufficit, nec habetur pro signo consensûs; quia tacens non censetur consentire, quando agitur de obligatione contrahenda, & de onere imponendo. Unde universaliter, quotiescunque dubium est de valore sponsalium, ac ex verbis aut signis non satis constat post diligens examen, nec præsumi ex accidenti potest mens contrahendi sponsalia, contra, non pro sponsalibus judicandum censeo; quia Jura sunt prouiora ad liberandum quàm obligandum. l. 47. ff. de O & A, atque Matrimonia

coacta solent funestos, & tristes habere exitus. c. 17. h. t.

Dico 6. Promissio Matrimonii ut obliget, requirit acceptionem alterius partis, ut verò sit verè Sponsalitia, requiritur essentialiter repromissio, ab acceptione distincta, adeoque Sponsalia debent esse mutua promissio. Prior pars de acceptione patet inde, quæ regulariter nulla promissio obligat, nisi acceptata sit, & quia Sponsalia sunt quædam conventio, imò contractus, ad cujus essentiam requiritur placitum & consensus saltem duorum. Posterior pars, quam tenet communis contra Palud. Henriq. & Pont. exhibentes, in ipsa acceptione jam virtualiter contineri repromissionem, & hinc ista opinio non esse, probatur tum ex l. 1. ff. h. t. ubi Sponsalia dicuntur esse *mentio & repromissio nuptiarum*, tum ex eo, quia non pugnat, ut promissio Matrimonii sit gratuita, unilateralis, & unam partem, nempe promittentem, obliget tantum, v. g. ut Narcissus liberaliter, aut titulo gratitudinis propter obsequia in morbo sibi præstita, absolute promittat Floræ Matrimonium, illa verò promissionem acceptet, dicendo fortassis, *Nimbs vor befannt an: bedanke mich vor die Gnad / x.* quin tamen repromittat, & se vicissim obliget ad contrahendum cum Narcisso Matrimonium. In hoc casu utique obligatur Narcissus, sed obligatione simplici, non verò Sponsalitia; cum Sponsalia intendentur Matrimonium, hujusque sint præambulum, atque per Matrimonium tradatur, quod per Sponsalia promittitur: sed Matrimonium non potest obligare unam duntaxat partem: ergo nec Sponsalia. In exemplo: promittit equum vendere Titius, sed ille non repromittit emere, quamvis tamen promissionem acceptet: in hoc casu tu obligaris ad vendendum, & quia Titius se non obligat ad emendum, seu ad pretium numerandum, non est emptio-venditio, nec producit actio empti-venditi. Sic sine repromissione Matrimonii nec erunt Sponsalia, nec inde oritur impedimentum publicæ honestatis &c. Ordinariè tamen, si quis non gratuito promittat Matrimonium, sed per modum contractus onerosi, altera pars hoc ipso, quòd acceptet, repromittere censetur, nisi aliud exprimat verbis vel alio signo.

Oppones 1. Promissio Matrimonii habet conditionem intrinsicè sibi annexam, si pars altera repromiserit: ergo non potest pars altera acceptare promissionem, quin simul repromittat. 2. In ipso Matrimonio si unus dicit: *accipio te in uxorem*, & mulier reponit, *placet*, sufficit ista acceptatio, nec opus est repromissione, & mutua expressione, qua dicat, *accipio te in maritum*: ergo sufficit etiam in Sponsalibus acceptatio promissionis. R. ad 1. N. Ant. Ratio negandi patet ex nostra probatione secunda. Ad 2. N. Conf. & parit. Nam contractus Matrimonialis ex essentia sua est mutuus, & traditionem actualem ju-

ris in corpus, & ad actus conjugales neces-
sario importat acceptatio; alias traditio illa
daret jus ad usum conjugalem cum conju-
ge non suo: at promissio Matrimonii tan-
tum tribuit jus ad rem, nec ex natura sua
exigit, ut vicissim pars altera tribuat simile
jus, ut vidimus.

14 Dico 7. Sponsalia, gravi metu injuste ex-
torta, probabilius valent. Ita Colendissi-
mus in Sacro Jure Professor meus P. Jac.
Wiestner h. a. n. 257. & meus in hac Cathedra
pariter Colendus Prædecessor P. Franc.
Schmalzgrueber n. 427. cum Sylv. Henric.
Tannero, Haunoldo, Less. Perez, Conink,
Pirh. &c. contra Panormit. Covarruv. Gut-
ierrez, utrumque Barbosa, Sanch. Pontium,
Azor. Bonac. Dian. Tambur. Laym. Lug.
Strenium, Wagnereck, Wex, Sporer, Kug-
ler, Reiffenstuel, & tres Salisburgenses,
Engel, König, Schmier, & P. Conrad, Vogler
de Sponsal. d. 5. sect. 5. n. 16. Prob. 1. Jure Na-
turali regulariter valent actus tali metu ex-
torti, uti nemo ferè negat; quia absolute
sunt voluntarii & liberi, licet sint involun-
tarii secundum quid: pariter valent regu-
lariter de Jure Positivo, juxta c. 2. de his, qua
ut & l. fin. C. cod. ibi: *qua metu & vi sunt, de
Jure debent in irritum revocari, vel infirmari*;
ergo valent etiam Sponsalia taliter extorta,
non ostendatur Jus Positivum ea irritans:
quod Adversarii hæcenus frustra conati
sunt offendere. Prob. 2. Nec efficax ratio
invaliditatis affertur; licet enim dicantur
valere hujusmodi Sponsalia, tamen metum
patientis satis est consultum per hoc, quod
Jus Naturale in foro interno obliget eum,
qui metum intulit injuste, resistere a Spon-
saliis, si id exigat metum passus, Jus verò Po-
sitivum tribuat metum passus *Actionem*, qua
coram Judice compellat alterum ad rescin-
denda Sponsalia, vel *Exceptionem* ad repellen-
dum eum, qui metum incussit. Imò, si va-
leant Sponsalia, melius est consultum pa-
tientis metum; quia sic, si forte ex postfacto
ipsi gratum sit Matrimonium inire cum me-
tum inferente, ad id compellere potest:
quod non posset si sponsalia non valerent.

15 Oppones 1. In cap. 11. de despons. Impub.
permittitur puellæ, quæ *volens & invita, & mi-
nus parentum impulsâ*, adeoque metu adaecta,
contraxit Sponsalia cum puero, alteri nube-
re, etiam non expectata pubertate pueri;
licet enim fuerit monita, ut expectaret, non
tamen iusta est: ergo illa sponsalia non va-
lebant. 2. Matrimonium metu gravi injus-
to extortum non valet, uti hic supponitur;
ergo nec Sponsalia, cum hæc sint via ad Ma-
trimonium, &c., quidquid de eo in Jure sta-
tutum est, extendi debeat ad Sponsalia l. 16.
ff. h. t. 3. Si valerent Sponsalia metu ex-
torta, obligarent ad actum illicitum & inva-
lidum, scilicet ad Matrimonium, quod inter-
veniente tali metu illicitè ac invalidè contra-
hitur: ergo Jus irritando Matrimonium in-
directè etiam irritavit Sponsalia extorta.
4. Metus, quo extorquentur Sponsalia, in-

fuit in ipsum Matrimonium, licet istud di-
catur contrahi posse metu cessante, cum in-
fluat in radicem seu in Sponsalia, ex quibus
sequitur Matrimonium tanquam effectus &
objectum sponsalium metu extortorum, ac
sequi debet *formaliter*, h. e. vi & virtute illor-
um, adeoque metus virtualiter perseverat
in ipsa obligatione sponsalium, quando con-
trahitur Matrimonium, quod saltem media-
tè extorquetur; quod enim est causa causæ,
est etiam causa causati: ergo metus influens
in sponsalia etiam influit, afficit, & inficit
ipsum Matrimonium. Et quid? si petens
rescissionem, vel excipiens, non audiretur à
Judice metu non amplius perseverante; vel
metum præcedentem probare non posset:
certè hoc pacto compelleretur metum passa
vel passus contra voluntatem inire Matri-
monium, & perpetuè manere in statu vio-
lento, quod sanè absurdum & periniquum
est, ut ait P. Schmier, qui hanc rationem vo-
cat *palmarem*. 5. Si valerent Sponsalia, pro-
ducerent impedimentum publicæ honestatis,
quod esset notabile onus invito impositum:
sed durum est imponere invito tam grave
onus: ergo durum est nimis dicere, talia
Sponsalia valere. 6. Juramentum Spon-
salibus metu extortis adjectum est nullum, ut
habet communis Theologorum & Jurista-
rum teste Azor, ergo & Sponsalia extorta.
Ant. patet, quia alias juramentum fieret in-
strumentum, quo iniqui homines abutun-
tur ad suam iniquam voluntatem explen-
dam; obligaretur enim metum passus serva-
re juramentum *formaliter*, & ut dependenter
ab obligatione juramenti; quod malum &
illicitum est.

R. ad 1. Hoc ipso, quod ibi Pontifex *tri-* 16
bui facultatem jussit nubendi alteri, jussit re-
scindi Sponsalia: ergo prius valuerunt. Si
verò contenderes, & evinceret (quod non
fiet) Sponsalia illa fuisse invalida, dicerem
tibi, invalida fuisse propterea, quia puella fuit
volens & invita, & sic omnino non consensit
propter vim absolutam, & quia ipsa nun-
quam consensit, sed tantum parentes. Ad 2.
N. Conf. de Matrimonio enim habetur clarus
textus in c. 14. & 15. h. t. nullus verò in to-
to Jure de Sponsalibus extortis. Argumen-
tum à Matrimonio ad Sponsalia non sem-
per procedit, uti fatentur Adversarii, præfer-
tim non procedit, quando utrobique non
est eadem ratio, uti hic, nam in Matrimo-
nio, ut irritetur, reperitur specialis ratio, nem-
pe indissolubilitas, vi cuius metum injustum
passus nullum amplius haberet remedium
ab alterius injuria se liberandi, si Matrimo-
nium metu extortum subsisteret: Sponsalia
autem ex multis capitibus dissolubilia sunt.
Ad 3. *N. Ant.* non enim obligant ad Matri-
monium stante adhuc metu, sed eo cessan-
te, contrahendum, si v. g. tertius metum in-
cutiens moriatur, vel cesset à minis. Res pa-
tet ab instantiis: valent & obligant Spon-
salia impuberum, non tamen ad Matrimoni-
um in impubertate contrahendum: valent
& ob-

& obligant Sponsalia clandestina, non tamen ad Matrimonium clandestinè contrahendum: valent probabilius & obligant Sponsalia à raptore inita cum rapta, adhuc in potestate raptoris constituta, non tamen ad Matrimonium tunc contrahendum, sed postquam illa fuerit extra potestatem raptoris. Atque in his instantiis optimè retorquetur argumentum. Deinde dic, Sponsalia cessante metu obligare quidem, non tamen efficaciter, sed ineffaciter tantum; quia metum passus agere, vel excipere, *quod metus causa*, si velit, semper potest. Ad 4. Palmaris est rectoris in iisdem instantiis. Negatur, quod metus, qui interea cessavit, virtualiter adhuc exstet in genere moris, ac influat, vel inficiat Matrimonium; si enim metum passa in Sponsalibus cessante metu non petat rescissionem illorum, nec excipiat, rata habet & conservat priora Sponsalia liberè ac sponte, & liberrimè absque ullo metu contrahit Matrimonium, licet obligata dependenter à prioribus Sponsalibus, quæ obligatio fuit inefficax & conditionata quasi, si nolit petere rescissionem aut opponere exceptionem, sit autem efficax & absoluta per hoc, quod postea nihil opponat, sed contrahat Matrimonium cessante metu. In exemplo: aliquis violentè captus est, sed postmodum permittitur vincula sibi deponere, & lictores abeunt, nihilominus tamen ille retinet vincula, & petit ire ad carcerem liber à lictoribus: nunquid talis liberrimè iret ad carcerem, licet prius violentè fuerit captus & tractus invitus: Ad id, quod additur, dico, Matrimonium esse nullum, utpote necdum liberum à metu iniusto, si Judex agentem vel excipientem contra priora Sponsalia non audiat, vel si stante adhuc metu ex ignorantia non opponat exceptionem vel actionem, aut si opponat, metum tamen probare nequeat. Ad 5. *Dist. Min.* Durum est imponere tam grave onus sine causa sufficiente & absque jure. *C. Min.* cum causa & jure, ex quibus probavimus valorem Sponsalium. *N. Min.* Jus non irritavit ex una parte hujusmodi Sponsalia, ex altera verò impedimentum publicæ honestatis annectit Sponsalibus validis. Dein istud onus compensatur per hoc, quod patiens metum possit stare Sponsalibus, si ista valeant, vel ea rescindere, prout libuerit. Ad 6. *N. Ant. & Conf.* Nam omne juramentum obligat, quod sine peccato & validè impleri potest: sed Matrimonium, etiam ex vi juramenti seu *formaliter*, ut loquuntur adversarii, licitè, & si cessavit metus, etiam validè potest contrahi: ergo, Si metum passus nolit excipere exceptione metus causa, nullam patitur injuriam, neque, si metus cessavit, vim amplius: ergo sibi imputet, si Matrimonium postea liberè contrahat.

17 Dico 8. Valent Sponsalia, licet ipsis adjiciatur conditio, modo ea possibilis sit & honesta: item licet apponatur modus: aut dies. Patet ex iis, quæ dicta sunt de con-

tractibus in genere ad *Tit. de pactis in M. I.* Atque de conditione probatur specialiter ex *c. 3. & 6. de Condit. appof.* Nec refert, an conditio sit necessaria vel contingens, de præterito, vel futuro: si tamen sit de futuro contingenti, suspenditur obligatio Sponsalium usque ad eventum conditionis; hoc autem posito, & sic purificata conditione, abque novo consensu oritur obligatio per *S. 4. Inst. de V. O.* Si adjiciatur *modus*, seu gravamen imponatur uni vel utrique contrahentium, non suspenditur obligatio Sponsalium, obligatio tamen specialis inducitur ad præstandum illud gravamen, v. g. ut petatur contentia parentum; dico, ut petatur; nam *modus* exprimitur per *tō m.* conditio autem per *tō si.* Si dies certus per modum terminat quem adjiciatur, v. g. dies 10. Febr. statim quidem obligant Sponsalia in actu primo, sed in actu secundo non efficaciter, antequam 10. dies Febr. illuxerit. Dixi in actione, *modo ea possibilis sit*; licet enim multi cum Sanch. putent, Sponsalia valere, quibus adjecta est conditio impossibilis vel intrinsecè inhonesta, & habeatur pro non adjecta, sicut si talis conditio adjiciatur Matrimonio, juxta *c. fin. de condit. appof.* verius tamen cum P. Wiestner *n. 30.* ac aliis puto, ea non valere; quia generaliter adjecta conditio impossibilis irritat actus, & tantum *c. ch. excipitur* Matrimonium, non verò Sponsalia, cum non sit tantus favor Sponsalium, adeoque dispar ratio; nec enim Sacramentum sunt, nec indissolubilia, si aliquando valuerunt, sicut Matrimonium. *Vid. tit. V. n. 11.*

Quæres, an Sponsalia, à personis impedito dirimente vel impeditente ligatis contracta sub hac conditione, *si Papa, vel Episcopus dispensaverit*, valeant? R. cum Sanch. Palao, Gobat in *Theol. Experim. tr. 10. cit. n. 181.* P. Wiestner *de condit. app. n. 32.* & aliis contra gravissimos Canonistas, Hostiens. Joan. Andr. Panormit. Anchor. Sylv. Navar. Card. de Luca &c. affirmativè. Quia tam conditio, quam conditionatum est possibile, licitum, & honestum: *conditio* quidem, *si Papa dispensaverit*; nam suppono, personas esse ligatas tali impedimento, in quo potest & solet dispensari, quale esset consanguinitas in quarto vel tertio gradu, votum castitatis simplex &c. *conditionatum* verò, seu obiectum Sponsalium sub hac conditione initorum, quod est Matrimonium, sit licitum & possibile per ipsam dispensationem. Confirmatur: permutatio, vel resignatio beneficii sub conditione, *si Superior permiserit*, tenet per *c. 7. & 8. de rer. permut.* Item institutio spiritui pro hærede sub conditione, *si Princeps ipsum legitimaverit*, per *l. 62. pr. ff. de hered. instit.* ergo etiam &c. Dispensationem autem per se petere communibus sumptibus debere videntur. Interim tamen, si Sponsalia à personis taliter impeditis contrahantur sine dicta conditione, ista non subintelligitur, sed Sponsalia censentur absolute esse inita, adeoque invalidè; quia promissio, cui non adjungitur

conditio, regulatur secundum tempus præfens l. 23. §. 3. & l. 137. §. 4. ff. de V. O.

¹⁹ Dubitabis, num sint Sponsalia absoluta, vel conditionata, vel omnino nulla, si quis ad foeminam sic dicat: *nullam ducam, nisi te, vel quam te*. R. 1. contra Abb. Ant. de Butr. Menoch. non sunt Sponsalia absoluta. Ratio; quia hæc propositio est negativa, adeoque excludit potius promissionem Matrimonii, quam includit. Licet autem illa negativa limitetur per particulam exceptivam *nisi*, vel *quam*, ista tamen limitatio non est absoluta, sed resolvitur in conditionem, & facit hunc sensum: *non ducam uxorem; si tamen aliquam duxero, ducam te*: atq; iste sensus colligitur tum ex ipsis verbis, ritè pensatis tum ex l. 40. §. 2. ff. de condit. & demonstr. Hinc R. 2. Videtur esse Sponsalia conditionata; conditionis tamen existentia est in arbitrio promittentis posita. Probatur: sensus dictæ formulæ videtur esse iste, *si aliquam ducam, ducam te*: sed ista promissio est conditionata, existentia verò conditionis pendet ab arbitrio promittentis, quia facta hac propositione integrum adhuc ipsi est manere calibem, vel ducere uxorem; si tamen eligat conjugium, debet hanc ducere, & hanc obligationem conditionatam parit memorata formula, quæ sit absoluta sine ulteriore promissione, quam primum is se determinaverit ad statum conjugalem. Oppones: hæc propositio, quæ iudex clamabant, *non habemus Regem, nisi Cæsarem*, habet hunc sensum, *Cæsar est noster Rex, & non alius*: ergo est affirmativa: ergo etiam hæc erit affirmativa, *non ducam aliam, nisi te*, consequenter inducet Sponsalia absoluta, cum habeat hunc sensum: *te ducam, & non aliam*; quæ formula iuxta omnes producit obligationem absolutam Sponsalium, si nempe accedat acceptatio & debita repromissio. R. concessio Enthyim. N. Illatum & paritatem; nam si dictio *nisi*, vel *quam*, concipitur de præsentia, seu afficit tempus præfens, uti in illa propositione, *non habemus Regem, nisi Cæsarem*, & in hac, quando quis de præsentia contrahit, dicendo, *non ducam aliam, nisi te*, non facit sensum conditionatum, sed hunc, *te ducam, non aliam*. Econtra si tò *nisi* vel *quam* apponatur promissioni de futuro, facit sensum conditionatum, uti vidimus.

²⁰ Dico 9. Sponsalibus rectè apponitur arrha. 2. quæ post contractum Matrimonium restituenda est danti seclusa consuetudine. 3. Si verò Matrimonium non sequatur, revertitur quidem arrha ad dantem, si sine huius culpa non sequatur. 4. Si verò dantis ex culpa & injustè resilit à Sponsalibus, & sic impedit Matrimonium, perdit arrham. 5. Si accipiens resilit injustè, in duplo tenetur restituere, vel, si ita conventum est, in quadruplo. Antequam probetur assertio, notandum, quòd arrha in proposito nihil sit aliud, quam res quadam, sive immobilis, sive mobilis, in magna vel in parva quantitate, à sponsis vel eorum parentibus post contracta Sponsalia sibi invicem quasi pignus in

securitatem futuri Matrimonii data; tradi enim eam oportet actu, nec sufficit promitti tantum, ut habet communis; licet iuxta multos sufficiat arrhæ loco dari pignus. Siquid autem datur à Sponsis uno vel utroque (nam utraque pars dare potest & accipere, vel etiam una tantum) & sine omni mentione arrhæ, arrha esse non præsumitur, sed sponsalitia largitas, vel jocalia. Jam pars 1. probatur ex l. 3. & 5. C. h. t. Pars 2. ex hac ratione, quia arrha traditur in signum, & quasi in pignus futuri Matrimonii; pignus verò præstita satisfactione vel solutione reddit ad dantem. Addidi, *seclusa consuetudine*; nam in Germania dicitur arrha manere penes accipientem secutò Matrimonio. Pars 3. ex l. 5. cit. si quis ergo resiliat ex superveniente legitima causa à Sponsalibus, recuperat arrham, quam dedit, Pars 4. & 5. ex l. 3. l. 5. cit. si tamen Minorennis dedit arrham, non amittit, nec tenetur ad duplum, si accepit, l. 5. cit. Addidi, *si ita conventum est, in quadruplo, h. e.* tenetur reddere arrham, & simul triplum. v. g. si accepit 50. florenos, reddere debet 200.

Quæres, quid sit sponsalitia largitas, & quid Juris circa illam? R. 1. Est donatio inter sponsos de futuro, facta sub spe Matrimonii, & in signum amoris, non in pignus futuri Matrimonii; per quod differt ab arrha. Alio nomine appellatur *jocalium*, *Dotalitium*, *Donum sponsalitium*, *Donatio ante nuptias*, *Mundus muliebris*. R. 2. Si sequatur Matrimonium, manet accipienti irrevocabiliter. l. 12. C. de donat. ante Nupt. Si Matrimonium non sequatur sine alicujus culpa, restitui debet donanti, nisi sponsus ante nuptias dedit osculum sponsæ (a fortiori si habuit copulam) tunc enim sponsus donans dimidiam partem amittit, eamque lucratur sponsa. l. 15. 16. C. eod. Sin autem ex culpa donantis non sequitur Matrimonium, res donata persistit apud accipientem; si ex culpa accipientis, redit ad donantem, l. 15. cit.

Dico 10. Etiam poena, ab illo solvenda, qui sine justa causa resilit, Sponsalibus rectè apponitur ex conventionione contrahentium; invalidè verò adjiceretur, si per conventionem solvi deberet ab illo, qui justa de causa resilit. Pars prior est satis controversa; negatur enim à Panorm. Covar. Sanch. Tann. Gonz. Zæf. Kugler in suo tomo de Matrim. Opusc. præv. de Sponsal. p. 1. qu. 3. n. 42. allegante plures, sustinetur verò à Gobat, n. 172. Laym. Haun. Gletle &c. & probatur sic: ex una parte cæteris contractibus potest adjici poena conventionalis in perfidè resilientem & sine justa causa: ex altera verò parte nec natura Sponsalium, nec lex adversatur poenæ à contrahentibus Sponsalia statutæ in injustè resilientem: ergo. Confirm. 1. ex Nov. 18. Leon. Imperat. Confirm. 2. Quia talis poena servit ad urgendam executionem promissionis sponsalitiæ, ad quam altera pars, si justam resiliendi causam non habet, tenetur Jure Naturali & Positivo. Confirm. 3. licitè apponitur arrha, & quidem in duplum de

Jure, & in quadruplum ex conventionem in eum, qui accipit & injuste resilit: sed duplum & quadruplum habet rationem pœnæ: ergo. *Ma.* conflat ex dictis. Pars posterior ferè est omnium, & clarè decisa in *c. Gemma* 29. h. 1. ubi de pœna, Sponsalibus cum puella necdum septenni contractis apposita, & postmodum à resiliente exacta, sic statuitur: *eum libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda; mandamus, quatenus si est ita, eundem E. us ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiasticâ censurâ compellat.* Notetur, quod sermo sit de Sponsalibus in impubertate contractis, à quibus licitè, justè & ex dispositione Juris resiliiri potest, imò est sermo de Sponsalibus infra septennium contractis, quæ omnino sunt nulla.

- 23 Oppones 1. Leges universaliter prohibent pœnam conventionalem apponi Sponsalibus, non distinguendo inter justè vel injustè resilientem, uti *l. 1. & 5. C. h. 1. l. Titia 134. ff. de V. O.* & præsertim *c. Gemma cit.* ergo nec nos debemus distinguere. 2. Matrimonia debent esse liberrima. *l. 2. C. de inutil. stipulat.* Sed huic libertati repugnat pœna à resiliente solvenda, & facit, ut Matrimonium potius metu pœnæ, quam amore coalescat, & sic infaustos sortiatur exitus. 3. Stipulatio de pœna in testamentis est nulla, & contra bonos mores, ut si quis cum testatore sic stipularetur: *si heredem me non feceris, tantum dare spondes?* *l. 61. ff. de V. O.* ergo, *R.* ad 1. Et si videantur prohibere pœnam sine distinctione inter justè & injustè resilientem, si tamen accuratius attendantur, vel de pœna Sponsalibus irritis adjecta, vel à quibus licitè resiliiri potest, loqui deprehenduntur, uti de *c. Gemma* ostendimus. Jus Civile insuper non adeò curandum est in hac materia fori Ecclesiastici. Ad 2. *Dist. Ma.* debent esse liberrima à metu injusto. *C. Ma.* à justo, per quem compelluntur contrahentes ad id, ad quod jam aliunde obligantur. *N. Ma.* & retorq. argum. in Judice Ecclesiastico, qui sæpe compellit sponfos ad contrahendum Matrimonium per multam 100. vel plurium florenorum, vel per censuras, quibus majorem Ecclesia pœnam non habet. Dein aliunde Sponfi non habent libertatem *mora-tem, h. e.* jus liberè resiliendi sine justa causa: ergo quando per pœnam adstringuntur ad non resiliendum injustè, non adimitur ipsis libertas. Retorqueo etiam in arrha duplicata, vel quadruplicata. Ad 3. *N. Conf. & parit.* Quia testator non aliunde jam est obligatus ad hunc instituendum pro hærede: e contra Sponfi jam aliunde sunt obligati ad contrahendum Matrimonium, nisi justam resiliendi causam habeant.

- 24 Dico 11. Sponsalia clandestina, seu sine testibus, & paracho contracta, valent, & per se licita sunt. Quod valeant, est communis Catholicorum contra hæreticos quosdam. Quod licita sint, docet communior contra Abb. Host. Jo. Andr. Alex. de Nevo, Sylv.

&c. Ratio; quia nullo Jure irritata vel prohibita reperiuntur Sponsalia clandestina; imò si præsens deberet esse Parochus & testes alii, periculum quandoque foret, ne statim omisissis Sponsalibus & Denuntiationibus contraherent de præsentem, & ipsum Matrimonium. Consultum tamen est adhibere testes sine paracho, vel scripturam desuper conficere, ut probari possint, si fors altera pars negaret contracta sponsalia. Optime attenditur ac observatur modus, quem Sacra Dilectissima præscribunt, vel suadent. Oppones 1. Quæ circa Matrimonium statuta sunt, consentunt etiam esse statuta de Sponsalibus: sed Matrimonium clandestinum Jura volunt esse irritum: ergo. 2. Et clandestinitate Sponsalium præsumitur dolus, & sic facile cum pluribus possunt contrahi Sponsalia: sed dolus, & cum pluribus contrahere, non licet: ergo. *R.* ad 1. *D. Ma.* ubi est eadem ratio, vel, in favorabilibus. *C. Ma.* ubi dispar est ratio, vel, in odiosis. *N. Ma.* Sic nemo dicet, contrahentem Sponsalia cum consanguinea incurrere excommunicationem, quæ tamen statuta est in contrahentem Matrimonium cum consanguinea. *Clem. Un. de Consang.* Ad 2. Præsumitur dolus, ubi clandestinitas alicujus contractus est prohibita; aliàs non: sed nullus contractus posset clandestine fieri licitè. Dein clandestinitas non est causa, cur aliquis contrahat cum pluribus Sponsalibus, sed malitia contrahentis. Ex hoc argumento sequeretur, etiam venditionem equi v. g. clandestinam esse illicitam, quia sic venditori posset sapius eundem equum vendere.

§. II.

A quibus contrahi possint Sponsalia, etiam debeant?

Sciendum, licet certum sit, Sponsalia non posse contrahi à personis, inter quas valide & licitè Matrimonium iniri non potest, nisi promissionem suam referant ad tempus habile, quo scilicet impedimentum, sive dirimens, ut est consanguinitas &c. sive impediens, uti est votum simplex castitatis &c. fuerit sublatum, nimirum sub conditione v. g. *si Papa dispensaverit;* dubitari tamen potest. An Catholicus cum hæretico. 2. An qui nomine alieno, scilicet procurator pro alio. 3. Parentes pro liberis, Tutores pro pupillis, Fratres pro sororibus valide ac licite contrahant Sponsalia. 4. An necessarius sit liberis parentum consensus. 5. An Sponsalia necessariò præmitti debeant Matrimonio ab illis, qui volunt contrahere Matrimonium?

Dico 1. Sponsalia Catholici cum hæretico, vel vicissim, ordinariè non tantum illicita sunt, sed etiam invalida. Azor. Sanch. *l. 7. d. 72. n. 3. Gobat. 17. q. 2. n. 216. Sporer de Matrim. 118.* Ratio; quia quamvis hæretici non sit impedimentum dirimens Matrimo-

nii, licet tamen non facile & non nisi in raris circumstantiis contrahitur cum hæretica, uti videbimus suo loco: cum ergo Sponsalia non possint obligare ad rem illicitam, sicut nullus alius contractus, *c. fin. de Pact.* sequitur, ea esse invalida ac nulla. Confirm, propter hæresim, in quam labitur sponsus vel sponsa, solvuntur ipsa sponsalia prius inita, saltem præbetur sufficiens causa resiliendi. *arg. c. 2. de divort. & c. fin. de convers. conjug.* videlicet propter periculum perversionis vel propriæ vel prolium, quod subit pars Catholica: ergo, cum tale periculum ordinariè jam subsit, quando cum parte hæretica contrahuntur Sponsalia, ordinariè erunt nulla. Oppones 1. Videmus passim in locis, ubi hæretici vivunt immixti Catholicis, contrahi Sponsalia & Matrimonium ipsum inter diversæ Religionis personas, non reclamantibus Episcopis: ergo ordinariè sunt licita, consequenter & valida Sponsalia, cum Matrimonium per consuetudinem factum sit licitum, & sic non obligent ad rem illicitam. 2. Dicit potest, quod huiusmodi Sponsalia sint conditionata, si altera pars fuerit conversa ad fidem Catholicam: quo casu non sunt illicita, cum non obligent ad Matrimonium, nisi sub conditione tacita, si prius fuerit conversa pars altera; adeoque nec invalida, cum sic non obligent ad rem illicitam: ferè sicut diximus de Sponsalibus metu extortis, quod obligent, at non, nisi cessaverit prius metus. *R. ad 1.* Non videtur hæc consuetudo esse valida, cum videatur esse contra Jus Naturale, quod obligat ad cavenda pericula valde propinqua & ordinaria perversionis quoad fidem & bonos mores; cujusmodi periculum si non marito Catholico, saltem liberis ordinariè imminet ex Matrimonio cum hæretica, vel vicissim. Episcopi subinde non sciunt, vel si sciunt, coguntur ad evitanda majora incommoda dissimulare, vel, si dissimulant absque urgente necessitate, etiam ipsi peccant. *Ad 2.* Si mihi sufficienter probares, eam conditionem esse ordinariè imbibitam vel ipso jure vel consuetudine Sponsalibus cum hæretica vel hæretico initis, darem manus argumento: sed non video, quomodo probes; imò praxis pugnat contra, cum etiam contrahatur Matrimonium post Sponsalia cum necdum conversis. Unde nec paritas est cum Sponsalibus metu extortis; quia his conditionem sublatis metus videtur annexisse ipsum Jus, dum Matrimonium stante metu initum irritavit. Sed nec Sponsalia metu extorta, sunt propriè conditionata, sed absoluta, licet eorum effectus impediantur, quamdiu stat metus: sicut Sponsalia impuberum non sunt propriè conditionata, aut raptoris cum rapta, licet effectum suum consequi non valeant, antequam advenerint anni pubertatis, vel sponsa rapta in loco tuto fuerit constituta: sunt proin absoluta potius, restricta tamen ad certum tempus, licet videantur quasi conditionata.

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

Dico 2. Sponsalia licet ac validè contrahuntur per proxenetam (Unterhändler) procuratorem, aut internuntium, vel internuntiam, aut litteras. Sumitur *ex c. fin. de Procurat. in 6.* Ubi ipsum Matrimonium sic iniri posse dicitur. Et potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. Item: qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum. *c. 68. & 72. de R. l. in 6.* Confirm, ex praxi principum & Magnatum. Requiritur tamen 1. Ut procurator habeat mandatum speciale ad contrahendum, & quidem cum determinata ac individuali persona. 2. Ut per se exequatur procurator mandatum, non per substitutum. 3. Ut mandatum nec tacite nec expresse sit revocatum, etiam ignorante procuratore, dum actu contrahit. Habentur hæc *c. fin. cit.* Non tamen obstat, licet principalis, cujus nomine contrahit procurator, illo temporis puncto dormiat, aut ebrius sit, aut etiam in amentiam inciderit; quia consensus, per mandatum procuratorium aliquando explicatus, quamdiu positivè non revocatur, virtualiter ac moraliter adhuc perseverat: si igitur accedat consensus personæ, ad quam se refert mandatum (sive scripto sive oretenus datum) utriusque consensus existit eodem moraliter tempore. Dixi, vel internuntiam; quippe femina quoque ab una, imò & ab utraque parte contrahentium constitui potest; ut docet *Sanch. l. 2. d. 11. n. 15.* quia non requiritur, ut procurator sit capax illius juris, quod per ipsius ministerium acquiritur, sed sufficit, si principalis, cujus agit minister: adeoque procuratorum loco possunt constitui vel duo masculi, vel duæ feminae; licet principales debeant esse diversi sexus, mas & femina. Cæterum litteræ amatoriaræ, in quibus scribens aliquam vocat sponsam suam, non satis indicant consensum sponsalitium, nec sufficiunt ad Sponsalia ritè probanda, licet faciant aliquam præsumptionem, ut notant communiter.

Oppones 1. In aliis negotiis procurator validè procedit tam diu, quam diu mandati revocatio ipsi non intimatur, vel existit tantum in mente revocantis. *Clem. 11. de Renunt. l. 15. ff. Mand.* ergo etiam in negotio Sponsalium. 2. Hæreditas non potest adiri à mandatario, vel servo, quando mandans vel dominus ante aditionem destitutus est mente. *l. 47. 48. ff. de acquir. vel omit. hered.* ergo nec Sponsalia possunt contrahi à procuratore, quando mandans ante actualem contractum fit demens. *R. ad 1. N. parit.* quia in aliis contractibus Jus Humanum supplere potest voluntatem contrahentis, non verò in Sponsalibus, ad quorum valorem necessarius omnino est consensus verus, naturalis, & proprius. *Ad 2. N. iterum parit.* nam aditio hæreditatis est actus dispositioni Juris Civilis subiectus: Sponsalia autem sunt actus naturalis, non tam ex dispositione & subtilitate Civili, quam dispositione & simplicitate Naturali regulandus.

B 2

Dico

29 Dico 3. Sustinetur Sponsalia, quæ parentes, pater vel mater, nomine liberorum præsentium & tacentium sine mandato eorum contrahunt; non verò, quæ Tutor pro pupillo, Frater pro sorore &c. præsentem & tacente contrahit. Communis Theologorum & Jurisperitorum ex *c. 1. de Despons. impub. & c. un. §. porro eod. in 6.* Ratio autem est; quòd Jus præsumat consensum liberorum, præsentium & non contradicentium (sive sint liberi legitimi sive illegitimi, emancipati vel in patria potestate adhuc constituti) si parentes nomine ipsorum contrahant; non verò præsumat consensum, si tutor pro pupillo, frater pro sorore &c. contrahat; nam tutor, frater, aut alii consanguinei non ita tenerè amant, atque adeò sincere bonum pupilli, sororis &c. querunt, sicuti parentes liberorum suorum. Accedit, quòd Jura *civ.* folis parentibus tribuant facultatem pro liberis contrahendi Sponsalia, & quidem tantum pro præsentibus. Cæterum si liberi re ipsa non consentirent, sed præcisè tacerent, non fierent Sponsalia, et, si suum dissensum aliquo indicio, vel saltem juramento, ad quod admitti debent, probarent, asserentes, se tantum tacuisse ex verecundia vel reverentia vel metu, etiam in foro externo absolvi deberent à Sponsalibus observandis. *per can. un. caus. 30. q. 2. & can. 2. caus. 27. q. 2.* ubi requiritur omnino verus consensus & proprius. *Sanch. l. 1. d. 23. n. 3. 4.* Dixi autem, *præsentium*; si enim liberi absentes forent, vel ignorarent, nomine suo contrahi Sponsalia à parentibus, Sponsalia forent nulla, nisi liberi re intellecta specialiter ratificaverint tacite vel expresse. *c. fin. §. porro cit.* Utrum verò sufficiat mera taciturnitas, si nempe liberi, postquam oretenus vel ex litteris intellexerunt, quid loco sui factum sit, taceant, & hoc silentium sit tacita ratificatio, quam Jus requirit, non consentiunt DD. & plures cum P. Wieselner *h. n. 41.* affirmant; ego autem cum *Sanch. l. cit. n. 17.* & aliis nego, ac puto, requiri ad tacitam ratificationem aliquem actum positivum, uti v. g. est missio annuli vel munerum ad sponsam à parentibus electam. Fundamentum petitur ex *c. un. cit.* ubi textus distinguit inter casum, quo liberi sunt præsentem, & inter casum, quo sunt absentes: in priori ait sufficere taciturnitatem, in posteriori requirit ratificationem tacitam vel expressam: tacita autem ratificatio per se non est merum silentium, & cum ista dispositio Juris, præsumens ex taciturnitate consensum, restringat Jus Naturale, quod requirit consensum personaliter positum, non debet ampliari, sed restringi.

30 Oppones 1. Regula Juris 44. in 6. dicit: *is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur*: ergo liberi tacentes non consentiunt: sine consensu autem implicat omnis contractus. Quamvis verò regula 43. præcedens dicat, *qui tacet consentire videtur*; tamen id non procedit, quando agitur de præjudicio & obligatione imponenda. Confirma-

tur ex generali regula, quòd nemo possit alterum obligare alteri, & stipulari tertio. 2. Sponsalia requirunt verum & naturalem consensum. *can. cit. & l. 4. ff. h. t.* sed taciturnitas non est verus, sed tantum præsumptus consensus. 3. In *c. 1. de Despons. impub.* habetur, quòd filius, cui pater elegit Matrimonium, postquam pervenerit ad perfectam ætatem, illud omnino adimplere debeat: ergo liberi, pro quibus, sive absentibus sive præsentibus, contrahunt parentes Sponsalia, non possunt dissentire, saltem si impuberes fuerint tempore, quo parentes pro ipsis contraxerunt. 4. In *c. 1. de Matr. contracto contra interd. Eccl.* referuntur Sponsalia à fratre contracta pro sorore tacente: ergo etiam de patre respectu sororis, & non tantum de patre respectu liberorum, procedit nostra dispositio. Et quid, si soror taceret, dum frater pro contrahit Sponsalia, interius tamen reverentia consentiret? An non forent vera Sponsalia, cum adesset utriusque consensus, satis manifestatus? R. ad 1. Illa Regula 44., & altera, quòd nemo possit alterum alteri obligare, procedunt quidem generaliter; quando autem parentes pro liberis tacentibus & non contradicentibus contrahunt, est specialis exceptio, quam facit Jus *c. un. cit.* dum præsumit consensum verum in liberis. Nec parentes censentur agere aliquid in ipsorum præjudicium, sed in maximam utilitatem, & ideo liberi tacentes consentire videntur. Ad 2. Est fere eadem responsio: sufficit enim in hoc casu consensus ex taciturnitate præsumptus; quamvis, si revera non daretur, sed esset mere præsumptus, non sufficeret. Ad 3. Ibi per tō debet non intelligitur debetum præcisè necessitatis, sed honestatis & decentiæ, si filius aliàs elegit statum conjugalem, nec justam contradicendi causam habet. Ad 4. Ibi soror mediante fratre, quem quasi procuratorem constituit, contrahit, & insuper factis suum verum consensum satis expreffit. Certè ita naturale est requiri consensum personalem ac proprium in contractu tam arduo, in qua ipsa persona obligatur, ut nisi Jus positivum aliter statueret de parentibus nomine liberorum præsentium & tacentium contrahentibus, neque de his admittendum foret, quòd sine consensu ab ipsis liberis personaliter expresse, valde contraherent. Proinde dispositio hæc Juris Positivi, cum sit restrictiva Juris Naturalis, extendenda non est à parentibus ad fratres, tutores &c. Ad id, quòd additur, *aito*, non perfici tali casu Sponsalia propter defectum manifestationis consensûs; nam soror, licet consentiat, non manifestat suum consensum sufficienter per taciturnitatem: verba autem fratris eundem consensum nec ex se significant, quia stantibus eisdem verbis posset soror non consentire: nec ex dispositione Juris, ut vidimus.

Dico 4. Valida sunt Sponsalia, sine consensu parentum inita, excepto casu, quo ipsum Matrimonium foret illicitum: regulam

lanter tamen illicita sunt, si sine præscitu, consilio, vel etiam consensu illorum contrahantur. P. Kugler de Sponsal. p. 1. q. 9. à n. 105. cum Sanch. Laym. &c. Item Reiffenstuel ad h. t. n. 23. 24. & n. 272. cum Gutierrez, Menoch. Gobat, &c. quidquid obganniant hæretici Scriptores, præsertim Harpp. ad princ. Inst. de Nupt. à n. 86. Prior pars probatur 1. Matrimonium sine consensu parentum, & eorum, in quorum potestate constituti sunt contrahentes, valet, uti decisum est in Conc. Trid. S. 24. c. 1. de Ref. Matr. & nos dicemus infra n. 8. ergo etiam Sponsalia, quia sunt inchoativè Matrimonium ipsum, & pertinent ad electionem status de se perpetui, quæ liberis debet esse liberrima, ac independens ab aliena voluntate, adeoque pugnat eadem ratio, quæ in ipso Matrimonio: imò maior; quia, si Matrimonium, quod est indissolubile, absque consensu parentum valet, Sponsalia quoque à fortiori, cum adhuc alià via dissolvi possint, valebunt. Certè si valor Sponsaliorum penderet à consensu parentum, liberi deberent contrahere cum illis, à quibus sæpe abhorrent, & sic tolleretur libertas Matrimonii. 2. Ex praxi Ecclesiæ, eos ad standum Sponsalibus sæpe compellentis, qui ea clam, insciis, vel etiam invititis parentibus contraxerunt. 3. Ex eo, quia præcato jure Naturali valent, jure autem Positivo non sunt irritata. Posterior pars suadetur ex præcepto quarto Decalogi, vi cuius liberi tenentur revereri parentes, eisque obedire, adeoque tenentur in re tam gravi consilium parentum exquirere regulariter, quamvis non semper teneantur eorum consilium sequi, vel consensum expectare, nisi ex Sponsalibus, quæ meditantur, grave scandalum, familiæ probum, rixæ & inimicitia inter consanguineos merito timerentur; vel si illæ evitari possent per Sponsalia cum illis contracta, cum quibus ea suadent parentes. Dixi 1. excepto casu, &c. si enim Matrimonium licitè non possit contrahere cum hujusmodi personis, quas nolunt parentes, puta, quia Matrimonium est inæquale aut indignum, nempe cum persona notabiliter viliori, turpi &c. Item, si ex eo sequeretur scandalum grave, aut inimicitia magna ac diuturna, lites & rixæ &c. irrita forent Sponsalia; cum nemo possit se validè obligare ad illicitum, per c. 18. de Jurejur. Si verò hujusmodi absint, & parentes nihilominus non consulantur, vel eorum consilium negligatur, vel consensus non petatur, vel parentes, quorum non interest multum, si cum tali persona fiant Sponsalia, absque causa justa & gravi negent consensum petitum, valent Sponsalia, quamvis ordinariè sint illicita, utpote contra pietatem, charitatem, & reverentiam saltem negativam parentibus debitam inita; licet probabiliter sint tantum venialiter peccaminosa, nisi prævideant gravem illorum tristitiam; cum parentes non possint esse rationabiliter invitati graviter, si eorum consilium non petatur in re, ardua quidem,

sed absolutè pendente ab electione libera liberorum, utpote pertinente ad statum vitæ. Dixi 2. regulariter; nam sub nullo peccato, etiam veniali, tenentur liberi petere consilium, minus consensum parentum, sed clam ipsis licitè contrahunt, quando prævident, parentes nullam habere justam causam contradicendi, & si consulerentur, contradicturos Sponsalibus alias honestis, ex inordinata tantum passione, v. g. ob interesse proprium, ex avaritia, ex odio iniquo erga personam, cum qua contrahere Matrimonium intendunt &c. vel si aliam iustam causam non consulendi parentes habeant liberi. Suseferim tamen, ne suo iudicio soli fidant, præsertim si advertant excessum amoris.

Oppones 1. In l. 7. §. 1. ff. h. t. ad valorem Sponsalium requiritur consensus parentum, in quorum potestate sunt liberi, nempe patris & avi. 2. Matrimonium sine consensu parentum saltem illicitum est semper: ergo Sponsalia sine eorum consensu sunt invalida semper: cum obligatio ad illicitum repugnet. 3. Parentes tenentur esse solliciti pro nuptiis liberorum: ergo isti vicissim tenentur quoad nuptias illis obedire. 4. Pater potest irritare vota filiorum, in sua potestate existentium, edita sine suo consensu: ergo & Sponsalia. 5. Si filii ordinariè teneantur exquirere consilium parentum, tenentur etiam ordinariè illud sequi; ad quid enim petere consilium conducit, si spernatur? R. ad 1. Leges Civiles in iis, quæ pertinent ad Matrimonium, quod à Christo est elevatum ad rationem Sacramenti, & sic à jurisdictione ac foro seculari exemptum, vim non habent. Vel dic, ibi suaderi, vel etiam præcipi quidem consensum parentum, Sponsalia tamen, vel Matrimonium non hoc ipso irritari absque tali consensu. Ad 2. N. Ant. quod semper sit illicitum, quando nempe adeit rationabilis causa non petendi consensum, vel consilium parentum. Ad 3. N. Conf. parentes etiam debent esse solliciti de filiis promovendis ad Sacerdotium vel Ordinem Religiosum, si filii talem statum eligant, tamen electio Sacerdotii vel status Religiosi, facta sine consensu parentum, irrita non est. Vel D. C. ergo tenentur quoad nuptias illis obedire ex pietate, ac decencia regulariter. C. C. ex iustitia vel ex pietate semper. N. C. Ad 4. Imprimis si Sponsalia possent irritari à parentibus, eo ipso Sponsalia debent esse valida, Dein paritas non est inter vota & Sponsalia, cum vota fiant soli DEO, qui ea non acceptat, si sint in præjudicium tertii, vel, si acceptavit, iterum cedit jure suo, ne tertio præjudicetur: Sponsalia autem fiunt homini, qui non tenetur cedere jure suo propter tertium. Item quæ sunt publici Juris, uti Sponsalia saltem dispositivè, non subjacent juri patriæ potestatis. Ad 5. N. sequel. Si enim petatur consilium à parentibus, spes est, ab iis omnia sincère manifestanda, quæ liberi ob eam amoris impetum sæpe non prospiciunt, prodesse tamen & obesse in tam arduo negotio possunt; &

ideo rectè ac decenter petunt consilium: sequendi autem necessitatem semper non patitur, nec agnoscit concessa ipsis à DEO & Natura libertas eligendi statum perpetuum. Imò, licet non raro peccent non sequendo consilium in contractu Sponsalium, non tamen hoc ipso subsequens Matrimonium est illicitum; consequenter nec invalida erunt Sponsalia, licet fuerint illicita.

- 33 Dico 5. Sponsalia, licet ordinariè præmitti debeant Matrimonio, absque iis tamen contractum Matrimonium subsisteret. Ita communis, & clarè supponitur *c. 9. 22. 31. h. l.* Nec exstat ulla lex, aut ratio, quæ absolutam necessitatem Sponsalium prober. Constat etiam ex Ecclesiæ praxi, ratum habentis Matrimonium, quod in articulo mortis ad legitimandam prolem contrahitur cum concubina. Quod autem ordinariè præmitti debeant, statuit præceptum *c. fin. de clandest. spons.* & Tridentini, prævias denuntiationes ad detegenda fortè latentia impedimenta Matrimonii ante actualem hujus contractum perquirentis, ut res tanta majori cum deliberatione ac solennitate peragatur.

§. III.

De effectu Sponsalium.

- 34 Sciendum 1. Duplicem præcipuè effectum nasci ex Sponsalibus. Primus est obligatio, quam inducunt; & de hac quæritur. 1. Quanta sit intensivè. 2. Quanta extensivè. 3. Quo tempore adimplenda. 4. An à Sponsalibus resiliens cogi, & quomodo possit vel debeat ad contrahendum Matrimonium. 5. Et ad refarcienda damna alteri illata.
- 35 Sc. 2. Alterum effectum esse *Justitiam*, seu *impedimentum publicæ honestatis*, quod nihil est aliud, quàm propinquitas certarum personarum vi Juris Ecclesiastici ex Sponsalibus proveniens, & conjugio cum certis illarum consanguineis contrahendo obstat. Est igitur quasi affinitas, orta ex conjunctione & consensu animorum, per Sponsalia tam de futuro quàm de præsentī (de hac posteriore infra *n. 132.* agetur.) copulatorum, sicut vera affinitas oritur ex conjunctione seu copula carnali corporum, vi cujus inhonestum videtur, ut aliquis cum consanguinea suæ sponsæ, aut vicissim aliqua cum consanguineo sponsi Matrimonium contrahat: cum in Matrimoniis non solum id, quod ex natura rei licet, sed etiam id, quod decet & honestum est, spectari conveniat. De hoc impedimento publicæ honestatis ex Sponsalibus de futuro ortum trahente quæstio movetur 1. Ex quibus Sponsalibus. 2. Et inter quas personas oriatur. 3. An sit perpetuum, vel cesset dissolutis per mutuum consensum Sponsalibus.
- 36 Dico 1. Sponsalia valida inducunt obligationem justitiæ per se gravem contrahendi suo tempore Matrimonium cum persona, cui in contractu Sponsalium data est fides,

can. 27. 47. 50. caus. 27. q. 2. c. 2. 10. &c. h. l. Quia sunt promissio mutua onerosa acceptata, mutuò dans jus proprietatis ad rem, & quidem in materia gravi. Unde, nisi contrahentes expressè tantum sub peccato veniali se obligare, vel obligationem fidelitatis aut veritatis tantum intendunt, quod non præsumendum, ex justitia & sub peccato mortali tenentur non resiliere, non contrahere cum alia &c. nisi iusta subit causa, de qua §. sequenti. Oppones. In *l. 1. c. de sponsal.* sic habetur: *alii desponsate renuntiare conditioni, & nubere non prohibentur*: ergo licet à Sponsalibus pro libitu recedere. R. Jus Civile tantum pro foro externo permittit recessum, & recedentem à pœna absolvit. At Jus Civile in hac materia non attendit, sed attendi Jus Naturale, & Canonicum debet, ita ut non tantum detur obligatio naturalis, sed etiam actio contra resiliere volentem. *c. 10. cit.* adeoque à Jure Canonico contractum est Jus Civile.

Quæres, an Sponsus, vel Sponsa, formando cum persona alia, peccet mortaliter, sicut contra castitatem, ita & contra justitiam, adeò ut circumstantia Sponsalium cum alia sit in confessione Sacramentali specialiter exprimenda? R. Mihi probabilior videri negativam, quam tenet Covar. Pont. Henriq. Maitrius, Rosignolo, König, ad *tit. de adult. n. 9.* Accedit Pirhing ad *tit. de adult. n. 3.* & Zæf. *cod. n. 2.* qui duo tamen ab Adversariis quibusdam citantur pro se, sed perperam; licet affirmativam præferant Azor, Laym. Palao, P. Kugler de *Sponsal. p. 2. q. 1. n. 24.* & plures alii. Distingunt Sanch. Koinck, Fagund, Filliuc, La Croix de *Sponsal. n. 57.* &c. inter fornicationem sponsi, quem non obligant, & fornicationem sponsæ, quam adstringunt ad aperiendam in confessione Sponsalium cum alio circumstantiam; eò quod fornicatio sponsæ turpis sit, quàm sponsi, præbeatque huic jus resiliendi à Sponsalibus. Nostra responsio probatur negativè, quia peccatum injustitiæ, & obligatio exprimendi in confessione circumstantiam Sponsalium cum persona alia non sufficienter probatur, imò rectè videtur oppositum suaderi ex eo, quod Sponsalia contrahentes nihil aliud sibi mutuò promittant, quàm contractum Matrimoniale suo tempore, quem non impedit fornicatio unius ex sponsis, licet innocenti detur jus resiliendi, uti infra dicemus: interim verò fornicans obligatur cum innocente Matrimonium contrahere, si iste velit. Confirmatur: si fornicatio sponsi vel sponsæ esset quasi adulterium, exprimendum specialiter in Confessione, pariter exprimi deberet, si tactus impudici, oscula &c. ab iisdem essent habita cum persona tertia, sicut à conjugibus exprimi debent hujusmodi, non minus ac verum adulterium: consequens fortè nemo admittit: ergo.

Oppones 1. Per Sponsalia confertur sponsi sibi mutuò jus ad rem, sicut per Matrimonium

nium confertur jus in re, seu in corpus: sed per fornicationem violatur istud jus ad rem, consequenter alteri parti fit gravis injuria, & sic peccatum injustitiæ committitur: ergo. 2. Sponsi sibi mutuam dant fidem de corpore nulli alteri tradendo in usum, seu quasi commodando: ergo, si corpus alteri dant in usum, gravem & specialem inferunt injuriam innocenti. 3. Fornicatio sponsi vel sponsæ tribuit innocenti jus resiliendi, c. 25. de jurejur. ergo ponit causam, ne sequatur Matrimonium, ad quod tamen se obligavit, consequenter etiam ad vitandum omne id, per quod impeditur Matrimonium. 4. Per hoc, quod sponsus vel sponsa contrahat Matrimonium cum alia vel alio, alteri parti facit injuriam: ergo etiam per hoc, quod fornicetur cum alia vel alio; quia fornicatio est foedior quàm Matrimonium. 5. Per fornicationem sponsa præbet causam, vel saltem ponit periculum, ne sponsus teneatur alere prolem non suam; & per fornicationem sponsus præbet periculum, ne debeat alere prolem ex alia susceptam cum jactura bonorum, & sic cum præjudicio sponsæ: ergo committunt injustitiam, saltem casu, quo ex fornicatione concipitur proles. R. imprimis retorquendo ferè omnia in illos, qui solum ex parte sponsæ, non verò ex parte sponsi fornicantis oriri volunt obligationem, exprimendi circumstantiam Sponsalium. Item retorq. in sponsis tactus impudicos & oscula exercentibus cum alia persona, vel admittentibus. In forma ad 1. N. Min. quia jus integrum manet parti innocenti ad contrahendum cum fornicata Matrimonium, quod jus solum est datum, non verò promissa simul integritas corporis servanda usque ad nuptias, sicut non est promissa conservatio divitiarum v. g. licet eorum intuitu pars altera contraxerit Sponsalia cum divite, non tamen specialiter pacifcente de iis conservandis. Per Sponsalia non traditur jus in corpus, sed tantum promittitur, sicut, qui promitteret alteri vendere agrum, tamen illi per hoc non tradit jus in agro, licet det jus ad rem. Sicut ergo talis promittens venditionem agri non infert injuriam promissario, si agrum interea commodet alteri ad usum, etiam cum aliqua destructione agri, ita nec sponsus vel sponsa alteri interea commodans corpus, usquedum contrahatur Matrimonium ipsum. Et sicut promittens venditionem agri primum tunc faceret injuriam promissario, si agrum alteri promitteret vel venderet, ita sponsus vel sponsa primum tunc faceret alteri parti injuriam, si Sponsalia, vel Matrimonium cum alia vel alio contraheret: quia plus non promissit. Ad 2. N. Ant. Ratio negandi patet ex dictis. Ad 3. N. Conf. potest enim, & tenetur adhuc, si innocens velit, cum illo contrahere Matrimonium, nec alteri se valide obligat ad Matrimonium: ergo conservat illi totum jus, quod illi dedit per Sponsalia. Ad 4. C. Ant. N. Conf. quia, quod cum alio nolit con-

trahere Matrimonium, promissit, non verò, quod alteri nolit interea commodare corpus. Ad 5. Si sponsa supponat sponso prolem alienam alendam &c. utique committit injustitiam, sed hoc respectu fornicationis per accidens est, & non necessario connexum; potest enim ex fornicatione proles non concipi, vel, si concipiatur, non supponi sponso, futuro marito. His non obstantibus.

Dico 2. Obligatio Sponsalitia extendit se ad omittenda omnia, quibus impediatur Matrimonium promissum, aut fides data lædatur. Ratio est clara, quia per hoc, quod sponsi se obligent ad Matrimonium, tacite ac indirectè promittunt, quod non velint ponere impedimentum illius, vel contravenire promissis: sic absque injustitia sponsus non potest suscipere Ordines sacros (quavis Religionem ingredi ex speciali dispositione Juris valeat, c. 7. de convers. Conjug.) aut Sponsalia vel Matrimonium sine consensu compartis cum alia contrahere, ultra tempus debitum differre contractum Matrimoniale &c. nam

Dico 3. Sponsi ex justitia obligantur contrahere Matrimonium tempore ab ipsis determinato, nisi justa causa excuset. 2. Si dies executioni non sit præfixa, quamprimum alterutra pars exigit. 3. Per se tamen probabilius non prius, quam petat compars. Prima duo membra sunt certa apud omnes tum ex c. 10. h. 1. & l. 23. ff. de O. & A. l. 41. ff. de V. O. tum ex natura contractuum. Tertium & satis controversum, cui subscribunt Sanch. Diana, Tanner. Pirh. h. n. 16. Kugler p. 2. n. 6. Gonz. in c. 2. h. 1. n. 6. atque alii; contradicunt verò Pont. Coninck, Palao, Wex, Wiestner n. 59. Reiffenstuel fufè *ibid.* 143. Probatur 1. ex l. 10. C. de pignor. ubi, licet hæc lex ponatur ad tit. de pignoribus, & loqui videatur de debitoribus, qui pignora dederunt, tamen initio ponitur hæc regula generalis: *debitores presentes prius denuntiationibus conveniendi sunt*: ergo comparte tacente, non denuntiante, non exigente impletionem Sponsalium, non est obligatio implendi; quia textus generaliter requirit interpellationem actualem, per quam debitor ad solutionem urgetur. 2. Quia silentium indicat, compartem consentire in dilationem. Addidi tamen, *per se*; si enim compars non exigeret impletionem & executionem Sponsalium ex verecundia v. g. aut metu reverentia, uti contingit quandoque apud foeminas, vel quando compars est in periculo, ne interim vel secum, vel cum aliis incontinentem vivat, nisi contrahatur citò Matrimonium, per accidens urgebit obligatio statim contrahendi, licet executio specialiter non petatur & expresse. Oppones 1. In l. 14. ff. de R. l. sic pronuntiat: *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, presenti die debetur*. Idem habetur l. 41. cit. ergo statim & prima opportunitate datur obligatio exequendi Sponsalia. 2. Votum, cujus executioni dies

dies aut certum tempus non est præfixum, absque mora & prima opportunitate debet dari executioni, ut habetur *Deuteronom. c. 23. v. 21.* ergo idem dicendum de Sponsalibus. 3. Non est ratio, cur post mensem vel annum, & non statim, impleri debeant Sponsalia, cum eorum præfens executio possit esse utilis Sponsis. 4. Ex dilatione impletionis sæpe oritur periculum fornicationis sponforum inter se: ergo. R. ad 1. Debetur quidem præfenti die, sed non pro præfenti die, seu debitum contrahendi jam existit, sed non statim contrahendi, comparte non urgente, non interpellante. Ad 2. *N. Conf.* Quia DEus, cum nunquam soleat expresse urgere executionem voti, censetur semper urgere & petere, cum non sit ratio, cur DEus non exigit statim pro prima occasione, sed primum post aliquod tempus, v. g. annum. Econtra Sponsi exigere possunt, & solent executionem Sponsalium, quando eam desiderant. Ad 3. etiam pecuniæ solutio statim est utilis creditori, & tamen non est obligatio statim solvendi, si eam creditor non exigit; censetur enim in dilationem consentire; adeoque est ratio differendi, usquedum exigitur. Ad 4. Si tale periculum detur, per accidens est obligatio non differendi: & quia hoc periculum sæpe dari potest, ordinariè suadendum est sponsis, ut prima opportunitate contrahant, licet per se obligatio non sit.

41 Dico 4. Si Sponsus vel Sponsa convento tempore, vel ad instantiam alterius partis nolit contrahere Matrimonium, potest ac debet cogi à Judice per competentia Juris media ad contrahendum, si monitio non sufficiat, nec iusta causa aliud suadeat. Ita quoad rem communis apud Kugler *p. 1. q. 5. n. 70.* atque desumitur ex *c. 2. 10. & 17. h. t.* Confirmatur ex *c. 1. & 3. de Pactis*, vi quorum cogendus est promissor ad servanda etiam pacta simplicia, consequenter à fortiori ad servandos contractus onerosos. Certè Judicis est compellere ad reddendum cuique suum, aut quod ipsi ex iustitia debetur. Dixi 1. *ad instantiam alterius*, si enim utraque pars voluntariè differat, vel omnino omittere Matrimonium decernat, cessat officium Judicis. 2. *à Judice*, nimirum Ecclesiastico, qui privativè competens est, quando concurret quæstio de Jure ac valore Sponsalium, vel de causa resiliendi, & non de sola executione agitur. 3. *Per competentia Juris media*, videlicet per carcerem, aliasve poenas corporis afflictivas, et, si istæ nihil proficiant, per comminationem censurarum, vel per actua-lem excommunicationem. *Trid. s. 25. c. 3. de Ref.* Si tamen Judex Ecclesiasticus careat manu & familiâ armatis, potest quidem, at non tenetur brachium sæcularis Judicis implorare pro executione suæ sententiæ, adeoque statim ad censuras confugere potest. *Reiffenstuel ad h. t. n. 161.* 4. *Si monitio non sufficiat*; non enim statim compelli debet Matrimonium detrectans, sed prius moneri *c. 17.*

et. cum coactiones soleant difficiles frequenter habere exitus, ibid. s. Nec iusta causa aliud suadeat; cujusmodi foret periculum perpetuarum rixarum, odiorum inter familias, violandæ fidei conjugalis, scandalorum &c. quæ mala si ex coactis nuptiis prævideantur, uti & si tanta durities & pertinacia sit partis, ut non curare credatur censuras &c. præstat non compellere ad contrahendum Matrimonium ad majora mala evitanda. Oppones. Matrimonia debent esse libera, *c. 1. n. 15.* & metu gravi extorta non valent: ergo sponsi illa contrahere detrectantes non possunt compelli. R. Debent quidem esse libera physice, & à metu injuste incusso, non verò juridicè, & à metu iuste incusso. Iudica libertate se sponte privant sponsi, quando antecedenter per verum & deliberatum consensum Sponsalia ineunt, & sic necessitatem ad Matrimonium sibi imponunt, & que obligationem, cui si nolint satisfacere, iuste coguntur: nisi hæc coactio credatur fore causa majoris mali, quam sit omnisio vel dilatio Matrimonii.

Dico 5. Si sponsus vel sponsa renuat contrahere Matrimonium debito tempore, & altera parte urgente; aut si injuste resiliat, scilicet absque iusta causa; vel impedimentum nuptiis ponat per suam culpam, tenetur, & compellendus est à Judice ad expensas & damna comparti propterea emergentia, cum v. g. æquè commodas nuptias acquirere amplius non possit. *Sanch. l. 1. c. 30. n. 15.* *Barbos. in c. Genimam h. t. n. 6. 10. l. 1. c. de sentent. qua pro eo. & c. fin. de injur.* Ratio, quia fidem datam non servans facit alteri injuriam, & ut supponitur, simul infert damnum: sed per injuriam seu injustè damnum alteri inferens tenetur in conscientia, & compellendus à Judice est, ad refarciendum damnum, expensas &c. Si tamen pars innocens peteret nimium, Judicis foret moderari & secundum æquitatem taxare, nisi pars resiliens etiam immodicæ prætensionis libere consentiret. Extendere assertionem, quod pars innocens, etsi damnum non patiatur, nihilominus ab altera, quæ sine legitima causa ab obligationis vinculo liberari cupit aut nubere renuit, licitè prætendat aliquid pro eo, quod cedat jure suo in ipsius personam jam quæsito; teneturque Judex talem condemnare ad æquam satisfactionem pecuniariam, sit petat innocens. *Gobat n. 10. c. 4. & 6.* Suffragatur praxis, & ratio: si enim poena conventionalis in injustè resilientem statui potest à Partibus, cur non per sententiam à Judice? Et si resiliere volens compelli corporali poena, imò etiam per censuras potest ad standum promissis, cur innocens nequeat pro sua satisfactione, & cessione juris sui, pecuniariam poenam expetere? Certè per hoc, quod sponsus vel sponsa averfetur nuptias sine iusta causa cum persona, cui promisit, illam contemnit, eique gravem injuriam pretio æstimabilem infert: ergo innocens jure petit satisfactionem, etiam pecuniariam.

cuniarum, moderatam tamen, vel arbitrio
Judicis moderatam.

⁴³ Dico 6. Impedimentum publicæ honestatis oritur quidem ex Sponsalibus de futuro absolute & cum persona determinata contractis, sed defecto non nisi ex validis. Pars prior constat ex variis *canon. & c. c.* nempe *can. 11. 14. 15. & c. caus. 27. q. 2. & c. 4. 8. h. 1. c. un. eod. in 6. c. 4. de despons. impub.* Si Sponsalia conditionate contraherentur, non ante purificatam conditionem, bene tamen postea inducerent præfatum impedimentum. *cf. un. cit.* Posterior ex *Trid. s. 24. c. 3. de Ref. Matrim.* Quamvis enim de Jure Antiquo *c. 4. & un. cit.* etiam ex Sponsalibus invalidis, modò non fuerint invalida propter defectum consensûs, inductum sit hoc impedimentum, Trident. tamen *lo. cit.* voluit, ut ex Sponsalibus de futuro quocunque modo invalidis, non inducatur, conformiter regulæ, non præstat impedimentum, quod de Jure non sortitur effectum. Quid autem sentiendum de Sponsalibus de præfenti invalidè contractis, dicemus infra n. 133.

⁴⁴ Quæres, an decretum Tridentini se extendat etiam ad Sponsalia, quæ publicè habentur pro validis, re ipsa tamen invalida sunt propter simulatum v. g. aut fictum consensum, vel ex alio defectu, qui in foro externo probari non potest? Sive, an ex Sponsalibus apparenter tantum validis oriatur impedimentum publicæ honestatis post Tridentinum? R. cum Gob. *tr. q. de Sponsal. n. 362.* Palao, Illung & c. Sanch. & Gonz. *in c. 4. cit. n. 7.* & alios, non oritur: quia Tridentinum *lo. cit.* non oriri decernit ex Sponsalibus quacunque ratione invalidis. Si loquamur de Sponsalibus ratione ficti consensûs, vel propter defectum consensûs invalidis, idem etiam de Jure Antiquo obtinet. *c. un. cit.* Oppones. Non minus scandalosum est, & sic publicæ honestati contrarium, si quis cum consanguinea putativæ Sponsæ contraheret Matrimonium, ac si Sponsalia fuissent vera & valida: ergo ex Sponsalibus apparenter & publicè validis oritur impedimentum publicæ honestatis, licet revera sint invalida. R. in ordine ad contrahendum hoc impedimentum non attenditur, quod homines per errorem judicant, sed veritas, & realis animorum conjunctio, quæ tantum habetur per vera Sponsalia, sicut in affinitate contrahenda, cui aliquo modo similis est justitia publicæ honestatis, utpote quasi affinitas non attenditur, quòd homines erroneè putent, copulam carnalem inter duos intercessisse, sed solum vera copula affinitatem inducit. Item sicut ex Sponsalibus occultis, revera tamen validis, oritur impedimentum publicæ honestatis, ita vicissim ex Sponsalibus publicis, revera tamen invalidis, non orietur; cum sicut nihil facit publicitatis defectus, ita nec facere debeat ipsa publicitas. Id verum est, quòd in foro externo, pro quo non constat de invaliditate Sponsa-

Lib. IV, R. P. Viti Pichler.

lium, præsumatur contractum esse impedimentum publicæ honestatis.

⁴⁵ Dico 7. Dictum impedimentum defecto solum afficit personas in primo gradu consanguinitatis conjunctas sponso vel sponsæ: adeoque Sponsus tantum cum matre, sorore, & filia suæ Sponsæ invalidè contraheret Matrimonium; Sponsa verò cum patre, fratre, & filio Sponsi. *Trid. lo. cit.* ubi correxerat quoad Sponsalia de futuro, (non de præfenti) Jus Antiquum *d. c. un. & c. ult. de Consang. & Affinit.* ubi impedimentum hoc ex communi DD. extenditur ad quartum gradum inclusive.

⁴⁶ Oppones. Si invalidè contrahitur Matrimonium cum sorore Sponsæ, tunc Titius, qui cum duabus sororibus successivè contraxit Sponsalia, neutram poterit ducere, quia cum utraque contraxit hoc impedimentum: sed hoc est contra praxim: ergo. Confirmatur: qui cum Caja contraxit Sponsalia, & postea carnaliter peccat cum Bertha sorore Cajæ, neutram potest ducere: non Cajam, quia ipsi obstat impedimentum affinitatis ortum ex copula illicita cum Bertha sorore: non Bertham, quia ipsi obstat justitia publicæ honestatis orta ex Sponsalibus cum Caja: ergo idem dicendum de Titio, qui cum duabus sororibus contraxit Sponsalia, R. N. sequelam: Titius enim potest & debet ducere primam; quia Sponsalia cum secunda fuerunt invalida, & sic justitiam publicæ honestatis non induxerunt. Si verò cum secunda contraxisset Sponsalia de præfenti, ista forent pariter nulla, & licet Sponsalia de præfenti, etiam invalida, alias inducant impedimentum publicæ honestatis, tamen in hoc casu non inducunt respectu sororis, cum qua prius contraxit de futuro Sponsalia: quia non operantur retro, ut obfint prioribus Sponsalibus, sed tantum impediunt vel dirimunt subsequenter, ut clare indicat textus *d. c. un. ibi: ad impediendum vel dirimendum sequentia Sponsalia, vel Matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum.* Ad Confirmationem *N. Conf. & parit.* Nam affinitas agit retro, & irritat Sponsalia præcedentia quoque; quia de sola justitia publicæ honestatis id negatur in Jure.

⁴⁷ Dico 8. Impedimentum publicæ honestatis est perpetuum, nec Sponsalibus etiam per mutuum consensum dissolutis, cessat. Communior cum declaratione Cardinalium de anno 1658. approbata ab Alexandro VII. qui teste Gobat *n. 362.* & Fagn. *in c. 4. h. 1. n. 29.* jussit hanc doctrinam non amplius revocari in dubium. Fundatur in *c. 11. 14. caus. 27. q. 2.* ubi habetur, quòd per mortem sponsæ non extinguatur hoc impedimentum: & in *c. 5. de despons. impub.* ubi refertur exemplum Sponsalium, per dissensum puellæ pubertatem adeptæ dissolutorum, & tamen manere dicitur dictum impedimentum. Nec obstat, quòd ibi fortassis tantum una pars resciliet, & sic non mutuo dissensu sublata

C

lata

lata sint Sponsalia; nam ratio, quam assignat ibidem Pontifex, valet pro quibuscunque Sponsalibus, etiam mutuo consensu dissolutis, nempe quia *inhonestum videtur, ut matrem habeat, cujus filia fuit sibi desponsata*. Dissentiunt nihilominus pro casu, quo Sponsalia dissolvuntur mutuo consensu. Barb. Pont. Palao, Gonz. lo. cit. Engel hic §. 6. n. 3. & alii, qui dictam declarationem ab Alex. VII. approbatam ignorasse censendi sunt. Hi cum Farinac. opponunt 1. declarationem aliquam Cardd. 2. Sic arguunt: impedimentum publicæ honestatis fundatur in mutuo consensu: ergo eo sublato tollitur quoque ipsum; cum omnis res eo modo dissolvatur, quo colligata est c. 1. & l. 35. ff. de R. J. 3. Sponsalia sunt principale, impedimentum publicæ honestatis est accessorium: sed ruente principali ruit & accessorium. R. ad 1. Illa declaratio est antiquior, & non ita approbata à Pontifice, sicut illa, quam nos adduximus; deinde, ut notat Pignat. in ea tantum dicitur, quod Sponsalia per mutuum dissensum fiant invalida, non plus. Ad 2. *dist. Ant.* fundatur in fieri, seu per mutuum consensum primo oritur. C. *Ant. in conservari*, ita ut ultra consensum non amplius duret. N. *Ant. & Conf.* & retorq. argum. in Sponsalibus alio modo dissolutis, præsertim per mortem unius, ubi etiam mutuus consensus cessat. Vel aliter *dist. Ant.* fundatur in mutuo consensu per accidens, quia Ecclesia annexuit hoc impedimentum. C. *Ant.* per se. N. *Ant. & Conf.* Sicut igitur principaliter ex Jure & dispositione Ecclesiæ, & non ex consensu mutui natura oritur hoc impedimentum, ita manebit etiam cessante consensu mutuo, à quo nec introductum est, nec dependet saltem in conservari. Ad 3. retorq. argum. in Sponsalibus alio modo quam mutuo consensu dissolutis. Dein impedimentum publicæ honestatis non est propriè accessorium, sed potius effectus Sponsalium, non ex natura rei resultans, sed ex lege Ecclesiastica per accidens annexus Sponsalibus.

§. IV.

Quibus modis dissolvantur Sponsalia.

48 Sciendum 1. Modos, quibus Sponsalia semel validè contracta rursus solvuntur, esse in duplici classe. Præterquam enim quod per mortem unius, sicut ipsum Matrimonium, tollantur, sæpe dissolvuntur vel ipso Jure ex utraque parte: vel per rescissionem, recessum, & liberam voluntatem unius, cui datur justa causa resiliendi, quamvis posset non resilire. Ipso Jure & ex utraque parte dissolvuntur 1. mutuo consensu, vel potius dissensu. 2. Dissensu unius pubertatem adepti, si impubes contraxit Sponsalia. 3. Per impedimentum superveniens, propter quod vel validè, vel licitè, non potest amplius contrahi Matrimonium: invalidum reddit superveniens affinitas, professio Religiosa,

susceptio Ordinis Sacri, actuale Matrimonium cum alia persona &c. illicitum vero efficit superveniens votum Religionis ingrediendæ, & juxta multos Sponsalia posteriora, quibus accessit copula carnalis, vel juramentum. 4. Per lapsum temporis, si quod præfixum est finiendæ obligationi.

Sc. 2. Per rescissionem seu recessum ex libera voluntate unius, cui nempe ex altera parte tacitè vel expresse, justè vel injustè præbetur sufficiens causa resiliendi, Sponsalia dissolvi posse 1. Propter compartis dolum in contractu sponsalium commissum. 2. Propter diuturnam illius post contracta Sponsalia absentiam, vel dilationem diuturnam executionis. 3. Propter ingressum in Novitium Religiosi Ordinis. 4. Propter votum simplex castitatis, aut cælibatus, aut SS. Ordinum post Sponsalia editum. 5. Propter Sponsalia licet invalidè contracta cum alia persona. 6. Propter fornicationem sublequentem: idem est de fornicatione spirituali, sive de lapsu in hæresim. 7. Propter aliam notabilem mutationem supervenientem, vel primum ex postfacto detectam, si nimirum tanta sit, ut, si ab initio tale quid adfuisset, vel cognitum fuisset, Sponsalia non fuissent contracta. De his verò causis, propter quas uni, scilicet innocenti, datur facultas resiliendi, si velit, notandum est, quod si cognita tali causa & jure resiliendi nihilominus ratificet Sponsalia vel verbis, vel factò, præsertim copula carnali, resilire ipsi non amplius liceat, eò quod censeatur juri suo renuntiassè, arg. l. 13. §. fin. ff. ad L. Juliam de Adult.

Sc. 3. Modos utriusque classis dissolvendi Sponsalia enumeratos deinceps per varias assertiones magis explicatum iri, excepta quibusdam, quos differemus ad alios Titulos, nempe quando dissolvuntur Sponsalia per dissensum pubertatem adepti, per actuale Matrimonium, aut fortè etiam per Sponsalia posteriora, quibus accessit copula vel juramentum, per Religionis aut castitatis &c. votum: de his enim commodius agemus in loco magis proprio. Scilicet ad Titulos de Desponsatione Impuberum: de Sponsaliorum: Qui Clerici vel voventes &c. Rectè tamen hoc loco examinabimus etiam questionem, an ad dissolutionem aut recessum à Sponsalibus requiratur auctoritas Judicis Ecclesiastici, vel an propria auctoritate fieri possit.

Dico 1. Sponsalia, licet juramentò, vel votò, vel etiam carnali copula essent firmata, mutuo consensu sponforum dissolvuntur. Communis ex c. 1. de R. J. ibi: *omnes res, per quasunque causas nascitur, per eandem dissolvitur*: sed omnis contractus, qualis etiam sunt Sponsalia c. 2. b. t. nascitur ex consensu mutuo: ergo etiam consensu, vel potius dissensu mutuo dissolvuntur; excepto tamen Matrimonio. Non obstat juramentum, quia in favorem contrahentium ad firmandum contractum adjicitur, cui renuntiare possunt, & sic

& sic principali sublato cessat quoque jura-
mentum velut accessorium. Quando in c. 2.
en. dicuntur Sponsi *modis omnibus inducendi*,
ut *præstam fidem juratam servent*, sermo est de
calu, quo non uterque vult Sponsalia solve-
re, sed unus tantum. Nec obstat *Votum*, quo
forte Sponsi se obligarunt ad Matrimonium,
fortassis quia putabant se in calibatu non
fore continentes; nam tale votum redun-
dans in gratiam hominis non aliter acceptat
Deus, nisi in quantum acceptat homo, in
cujus gratiam fit, nec diutius. Nec obstat su-
pervenienti Copula carnalis; quia hæc per
se nullam vim aut insolubilitatem addit
Sponsalibus. Oppones. Sponsalia per co-
pulam subsecutam transeunt in Matrimo-
nium, quia præsumitur facta animo marita-
li ad excludendum fornicationis peccatum,
per c. 15. & 30. h. t. ergo facit indissolubilia.
R. quamvis id de Jure Antiquo verum fue-
rit, defacto tamen à Tridentino annullata
sunt Matrimonia sine præsentia Parochi &
testium contracta, adeoque sustulit Matri-
monia præsumpta ex copula. Cæterum
ad hanc Sponsalium dissolutionem requiritur
consensus ex utraque parte liber à frau-
de, & metu gravi injuste incusso; cum re-
missio obligationis sit species donationis.
Unde in conscientia tutus non est, qui con-
sensum Sponsæ extorquet per minas, v. g.
dicendo: *Si te ducere debeo, & tu me non di-
misis, instar mancipii te habebō, dñe te tractabo &c.*

Dico 2. Quamvis Sponsalia solvantur per
supervenienti impedimento dirimens Mat-
rimonii, v. g. impotentiam, affinitatem
ortam ex copula illicita cum consanguinea
Sponsæ &c. cum ad impossibile nemo obli-
getur, l. *impossibile ff. de R. J.* Si tamen
impedimentum oriatur ex culpa unius, atque
tale sit, in quo possit & soleat dispensari, is
probabiliter tenetur regulariter petere dispen-
sationem, si pars innocens velit. Ratio: quia
qui culpabiliter ponit impedimentum Mat-
rimonii, injuste & graviter violat jus alte-
rius: ergo ex justitia tenetur hoc jus repa-
rare removendo impedimentum, si potest:
atque potest petendo dispensationem, si im-
pedimentum sit dispensabile. Addidi tamen,
regulariter, nisi nimirum sine expensis extra-
ordinariis, vel graviore suo damno dispen-
sationem obtinere non posset. Confirmatur:
si non tenetur talis petere dispensationem,
facile ipsi est se liberare ab obligatione spon-
salitia, scilicet ponendo impedimentum Mat-
rimonii, v. g. fornicando cum consanguinea
Sponsæ: sed hoc foret indecens & ini-
quum, cum ex sua malitia reportaret com-
modum. Oppones 1. Ad impossibile nemo
tenetur: sed dispensatio, utpote pen-
dens à voluntate Principis, reputatur inter
quasi impossibilia, arg. l. 137. §. 6. ff. de V. O.
2. Dispensationes sunt vulnera legum, & per
eas quasi læduntur Jura: ergo ad reparatio-
nem juris alicujus privati nemo obligari po-
test ad petendam dispensationem. R. ad 1.
dispensatio dari non solita, vel valde diffi-

Lib. IV. R. P. Viti Piclar.

cultur obtinibilis, reputatur inter quasi im-
possibilia; non vero facile & sine magnis in-
commodis, vel saltem cum minori, quàm
pateretur pars læsa, obtinibilis. Ad 2. Quam-
vis per se major debeat esse favor & custodia
legum, quàm juris privatorum; nihilominus
tamen quia ipsa Jura dispensationes permit-
tunt ex iustis causis, nihil fit contra Jura,
si petatur dispensatio, cujus petitionem ur-
get jus alicujus privati læsum, si iste priva-
tus urgeat petitionem. De reliquo, licet se
offerat ad petendam dispensationem, qui
impedimentum posuit, innocens tamen non
tenetur illam admittere.

Dico 3. Quamvis Professio Religiosa, uti 53
& susceptio actualis Sacrorum Ordinum,
dissolvant quidem Sponsalia, quia utraque
est impedimentum dirimens Matrimonii
contrahendi, per c. 7. de *convers. conjug. c. 1.*
Qui Clerici, & Extrav. Antiqua Joan. XXII. de
Voto. Licite tamen non suscipitur Ordo sa-
cer post Sponsalia jam contracta, ignorante
vel invitâ sponsa (quamvis licite emittatur
Professio Religiosa) ut habet verior cum
Sanch. l. 1. d. 47. n. 3. contra Pontium, Go-
bat, Laym. Ratio est, quia nec Naturali
aut Divino, nec Humano Jure conceditur
sponsio post datam alteri fidem sponsaliti-
am suscipere Ordines Sacros, & sic privare spon-
sam jure suo: conceditur tamen in c. 7. &
Extrav. cit. Professio Religiosa; ibi enim
habetur, quod Sponsalibus, etiam de præsen-
ti, insit hæc tacita conditio, *nisi Religionem in-
travero*: talis autem conditio iis inesse quo-
ad susceptionem Ordinis non probatur. Et
hinc Ordinarii diligenter inquirunt, an ordi-
nandus non sit ligatus Sponsalibus. Oppo-
nes. Votis inest hæc conditio, *nisi quid perfe-
ctius, vel statum perfectiorem elegero*: ergo etiam
Sponsalibus; atqui status Sacerdotalis est per-
fectior Matrimonio: ergo Sponsalibus inest
hæc conditio, *nisi statum Sacerdotalem, vel Ordinem*
Sacros suscepero: ergo licite suscipitur Ordo Sa-
cer, & sacerdotalis, R. N. Conf. & parvi, nam vota
sunt soli Deo, de quo recte præsumitur, quod
ipsi præ placeat, quod perfectius est: Sponsalia
autem sunt promissio homini facta, qui atten-
dit potius suam utilitatem, quàm id, quod in
se melius & perfectius est. Certè hoc mo-
do possent negligi omnes promissiones ho-
minibus factæ, etiam juratæ, si eas liceret in-
fringere propter aliquid melius: sic posses
Ecclesiæ donare equum, quem homini jam
promiseras: sic post Sponsalia licite elige-
res statum cælibatus in sæculo & sine susce-
ptione Ordinis Sacri; quia cælibatus etiam
est perfectior status quàm Matrimonialis
&c. Quæ sunt falsissima. Causa, cur liceat
Religionem ingredi cum præjudicio Spon-
sæ, non est præcise, quod Religio sit status
perfectior, sed quia intuitu status tam perfe-
cti id à Jure concessum est. Quid sentien-
dum de voto Religionis, Ordinis Sacri, Ca-
stitatis &c. Sponsalia vel subsequente vel
antecedente, patebit ex dicendis *tit. 6. Qui*
Clerici vel voventes.

C 2

Dico

54 Dico 4. Per lapsum temporis, quod Sponsalibus præfixum est à contrahentibus ad obligationem finiendam, solvuntur quidem Sponsalia ex utraque parte, si absque ullius culpa, vel ex culpa utriusque intra illud tempus non secutum est Matrimonium: ex parte verò unius tantum, scilicet innocentis, si ex culpa (vel etiam mora inculpabili) unius tantum non est secutum. Pars prior fundatur in *c. 85, de R. J. in 6. ibi: contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur.* atque sic sentit cum Laym. *l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 16.* Palao, Illung, Sanch. *l. 1. d. 53. n. 6. 8.* censetur enim utraque pars mutuo consensu recedere à Sponsalibus, quorum terminum, finiendæ obligationi adjectum, præterlabi studiose permittit, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, eò quod talis terminus sit adjectus per modum conditionis, qua non implera, cessat obligatio. Posterior pars, quam tenet idem Sanch. *ib. cit.* & P. Wiestner *n. 116. 117.* colligitur ex *c. 22. h. 1. vi* cuius tantum ille liberatur ab obligatione, penes quem non stetit, quin ad statutum terminum Matrimonium consummaverit, id est, contraxerit. Nec decet, ut, qui suâ culpâ Matrimonium suo tempore neglexit contrahere, ferat commodum & deobligetur. Dixi, quod præfixum est ad obligationem finiendam; si enim certum tempus fuisset adjectum, & præfixum obligationi implendæ seu differendæ, ac per modum termini, à quo incipiat obligatio in actu secundo, ita ut ante adventum talis temporis executio Sponsalium efficaciter urgeri non possit. v. g. Si sponsi sibi mutuo promitterent Matrimonium sequenti Paschate, vel intra hunc annum contrahendum; elapso hoc termino non finiretur obligatio: ut habet communis ex *c. 6. de dolo*, & ex hac ratione, quod taliter contrahentes sibi duplicem imponant obligationem, unam absolute contrahendi Matrimonium, alteram non differendi ultra certum tempus; prima semper manet, licet altera lapsu temporis deficiat; & obligatio, quæ debuisset impleri intra certum tempus, impleta tamen non est, non cessat: sic si non solvisti annuos census hoc anno, non liberaris ab obligatione solvendi eosdem postea.

55 Oppones 1. cum Sanch. Pontio, Sporer &c. Imputari non debet ei per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum. *c. 41. de R. J. in 6.* Simile quid habetur *c. 66. eod. & c. 22. cit.* ergo si utraque pars non fuit in culpa, quò minus secutum sit Matrimonium termino finiendæ suæ obligationi in Sponsalibus præfixo, neutri parti aliquid imputari debet, & ex neutra dissolvuntur sponsalia, sed terminus habetur pro non adjecto. 2. Cum Bosco & Reiffenstuel *n. 221. h. 1.* contra secundam partem assertionis. Contractus ex conventionem legem accipiunt: ergo solvuntur Sponsalia ex utraque parte, quibus adjectum est certum tempus, quo expirent, licet culpâ unius tantum non sit secutum Matrimonium: sic, si culpabiliter hodie

non recites Breviarium, non teneris amplius refarcire obligationem præterita diei bis illud recitando; quia hæc obligatio est annexa diei, & eo expirante expirat. *ex. ad 1. N. Conf. vel dist. Conf.* Neutri parti aliquid imputari debet in culpam, vel poenam propriè dictam. *C. Conf.* Imputari non debet in damnum, vel in dissolutionem Sponsalium ex conventionem conditionatâ sub certo temporis lapsu decretam, *N. Conf.* Illa jura habent locum in priori, non in posteriori sensu. Ad 2. Contractus quidem legem accipiunt ex conventionem, at non expresse tantum, sed etiam tacitâ, quæ tum ex natura rei tum ex dispositione Juris contractui inest: æquitas autem naturalis, & leges positivæ, volunt, ut contrahens non ferat commodum ex sua culpa, aut mora, atque compenset, quod alteri per suam culpam aut moram abstulit, adeoque ut Matrimonium debito tempore non contractum adhuc contrahat, si velit altera pars. Obligatio de recitando Breviario non est ad rem quia non oritur ex conventionem, sed ex lege, & quidem non respiciente utilitatem aliquis compartis.

Dico 5. Deceptio & dolus accidentalis, si fuit causa contractus, præbet alteri parti nullam rationem resiliendi à Sponsalibus. Ita sentire debent, qui nobiscum *ad 11. de Dolo & Contum. in lib. 11.* docent, quod dolus accidentalis antecedens, seu dans causam contractui bonæ fidei, eum non irritat *q. Jure*, sed faciat tantum rescindibilem. *Dicitur 1. Accidental*, nam si dolus vel deceptio esset substantialis & circa personam ipsam, tolleretur consensus & utique irritaret contractum. 2. *Si fuit causa contractus*, ita ut, si scivisset contrahens, rem non ita se habere, uti dixit altera pars, non contraxisset Sponsalia, v. g. Si persuasus à sponsa, se virginem, divitem, nobilem &c. mentiente, contraxisset Sponsalia. Sed hinc

Quæres, an volens contrahere Sponsalium teneatur manifestare suum defectum, propter quem fortè, vel probabiliter non contraheret secum altera pars, si eum sciret? *ex. si defectus est occultus*, neque notabile damnum allaturus aut molestiam alteri parti, si sine probro suo manifestare non potest, modò non positivè affirmet vel neget qualitatem, quæ inducere credatur alteram partem ad sponsalia, si adsit, vel abstergere, si absit. Sic Sponsa non tenetur prodere fornicationem suam cum alio habitam sine impregnatione, ignobilitatem, pauperatatem, leves defectus corporis, vel animi &c. Partim quia sic fert usus, in tacita conventionem hominum fundatus, nec infertur alteri parti injuria, cum eidem simile jus competit, suos defectus non manifestandi, vel, si infamia metuatur, etiam celandi, sine mendacio tamen: partim quia pars decepta tibi imputare debet, quod non fuerit accuratior. Econtra tenetur manifestare defectum, qui repugnat substantiæ Matrimonii, vel qui

noxius foret alteri, vel notabilem difficultatem afferret, uti est lepra, paralytis, morbus gallicus, mores perdit sine animo corrigendi, infamia honestam familiam deturpatura, sterilitas, imprægnatio facta ab alio, &c. Ratio; quia hujusmodi defectus deberent etiam post contracta jam Sponsalia manifestari, eo quod aliis sequerentur infausta Matrimonia, dissensiones, divortia, &c. Adde, quod compars aliunde resciscens hujusmodi defectus posset dissolvere sponsalia jam contracta, quod sine grandi dispendio & incommodis, quæ imputarentur parti decipienti, vix feret: ergo ad hæc evitanda prius manifestari debent isti defectus. Vid. Gobat in *Experim. Theol.* iv. 10, c. 6. §. 9, a n. 307. Palao, Illung &c.

Dico 6. Si Sponsus in sciã vel invitã Sponsa se conferat in alienas terras animò mutandi domicilium; vel sine animo quidem mutandi domicilium, spes tamen non sit, cum brevi rediturus; statim licet Sponsa à Sponsalibus, etiam juratis, rescire, siue causa discessus fuerit necessaria siue voluntaria. Text. & DD. in c. 5. h. 1. Ratio; quia talis discessus vel diuturna absentia est quædam tacita renuntiatio Sponsalium, quam proin sponsa acceptare potest, & Sponsalia solvere, si velit; neque censenda est se voluisse obligare ad tam diu expectandum (præsertim ubi periculum incontinentiæ, aut aliæ nuptiæ aliud ipsi suadeant) multo minus ad mutandum domicilium. Adde, quod Sponsus non videatur dignus, ut expectetur diutius, qui dignatus non est sponsam de discessu, vel emansione diuturna præmonere, vel ejus consensum requirere. Dixi 1. Animò mutandi domicilium, seu non redeundi; textus enim c. cit. adhibet verba *terram dimissit*, quod facere non censetur, qui studio vel alterius negotii causa aliò se conferunt, arg. l. 2. C. de incolis. Dixi 2. vel sine animo &c. spes tamen non sit, cum brevi revertens: siquidem si sponsus abiisset in locum vicinum, vel spes foret, brevi revertens, expectandus esset, vel requirendus, ut convento tempore, aut sine ulteriori dilatione impleat Sponsalia. Si verò de abeuntis vel abentis intentione, an voluerit mutare domicilium nec ne, aut an brevi rediturus sit vel non, haud satis constat, per epistolam vel nuntium requirendus est, ut redeat & stet promissis. Quod si autem ob loci distantiam vel aliam causam id fieri non posset, Judex Ecclesiasticus adeundus, qui attentis circumstantiis arbitretur, an spes sit celeris reditus, ac sponsa ad sponsalia cum alio transire possit, nec ne. P. Wex in *Ariadne* p. 5, tr. 2. p. 2. controu. 7. n. 11. Porro si absens requisitus, ut redeat, is tamen nolit, vel etiam præsens requisitus, ut Sponsalia impleat, tergi versetur & differat, aut implere recusat absque legitima causa, integrum erit Sponsa rescire ac alteri nubere, nisi certum tempus esset præfixum, & illud necdum elapsum: quia frangenti fidem fides servanda non est.

Oppones. In l. 2. C. h. 1. & l. 2. C. de repud. § 9 jubetur Sponsa expectare Sponsi absentis reditum per biennium, si is degat intra provinciam, per triennium verò, si extra provinciam migravit; imò juxta l. 17. ff. h. 1. adhuc diutius, si absentia sit necessaria, v. g. ob valetudinem: ergo non statim rescire licet, si in sciã, aut invitã sponsa discessit sponsus, vel vicissim. R. Standum potius est Juri Canonico, quod in c. 5. cit. sine præfinitione temporis, & sine ulla distinctione inter causas absentia dat facultatem ad alia vota transeundi. Deinde Jus Civile, quod etiam extra casum absentia dat Sponsi licentiam rescilendi, in dictis ff. eandem absolute non adimit intra biennium vel triennium, sed fortè id duntaxat vult, quod Sponsa, antequam fluxerit biennium vel triennium &c. propter abentiam Sponsi rescire cupiens non lucretur arrham, & donata ob nuptias, bene tamen post illius temporis lapsum rescilens. Securissime proceditur, quod suadent Palao, Gutierrez, & alii, si negotium committatur Judici Ecclesiastico, saltem ubi est dubium de sufficientia causæ rescilendi, uti etiam, an dilatio executionis in sponso præfente sit nimia, nec ne.

Dico 7. Per ingressum in Novitiatum Religiosi Ordinis non quidem solvuntur Sponsalia ex parte ingredientis, remanenti tamen in sæculo datur juxta causam rescilendi, si velit. Ita valde communis hodie cum Suar. Laym. Palao, Pellizar, Busenbaum, Perez, Zœf. Valleng. Wiestner ad tit. *Qui Clerici vel For.* n. 31. contra S. Thom. 4. dist. 27. q. 2. a. 3. ad 1. uti citatur ab Adversariis, Durand. Amillam, Covarr. P. Schmier de *Sponsal.* p. 1. c. 5. n. 41. qui docent, obligationem Sponsalium manere ex utraque parte, tam remanentis in sæculo, quam ingredientis: item contra Sylv. Rosignolo, & Sanch. l. 1. d. 42. n. 5. qui putant, ex neutra parte obligationem permanere, & sponsalia solvi totaliter. Pars posterior suadet 1. quia ingredienti Novitiatum videtur tacite renuntiare Sponsalibus: ergo remanenti dat jus pariter renuntiandi, si velit, ac se liberandi fide data. 2. Difficile nimis foret remanenti in sæculo expectare per annum, nempe usque ad Professionem ingredientis cum periculo vel incontinentiæ, vel negligendi aliud connubium opportunum & conveniens. 3. Quia probrosum aliquo modo est nubere viro (vel feminam ducere) aliquando jam Monachum induto & inconstanti; inhaeret enim aliqua nota egredientibus è Monasterio: ergo non censetur se voluisse obligare ad expectandum egressum, vel Professionem ingredientis Novitiatum. Pars prior sic probatur 1. Ingressus in Novitiatum non solvit Sponsalia ex natura sua, quia adhuc impleri possunt, casu quo ingressus revertitur ad sæculum: neque ex dispositione Juris; quia nullum extat. 2. Pars remanens in sæculo non tenetur cedere suo jure, sicut innocens non tenetur cedere suo jure propter

fornicationem compartis, uti dicemus: ergo ingressus manet adhuc obligatus, licet obligatio maneat suspensa, donec emittat Professionem. 3. Si ingrediens liberaretur ab obligatione via aperiretur fraudibus; facile enim foret assumptione modica habitus Religiosi sibi viam aperire ad alia sponsalia, si quis fastidiret priora.

61 Oppones 1. Sponsalia non claudicant, sed essentialiter sunt mutua, uti §. 1. dictum: ergo vel ex utraque vel neutra parte solvuntur. 2. Professio Religiosa tollit Sponsalia tam de futuro quam de presenti ex utraque parte: ergo etiam ex utraque parte tolluntur sponsalia de futuro per ingressum in Novitium; quia etiam ingressus in Novitium est valde favorabilis, & Sponsalia habent imbibitam hanc conditionem semper, nisi statum perfectiorem elegero: Vel, nisi Religionem ingrediar. per c. 2. 7. de convers. conjug. 3. Et principaliter: contrahentes sciunt, vel scire debent, Sponsalibus inesse conditionem, nisi Religionem intravero: ergo, si pars alterutra ingrediatur Religionem, presumitur altera consentire, & velle expectare Professionem, vel reditum illius: ergo nec ex parte remanentis in sæculo tollitur obligatio. 4. Ingressus Novitium utitur jure suo & libertate sibi à Jure concessa: ergo non potest suo jure, quod habet adversus remanentem in sæculo quoad Matrimonium, privari ab isto per recessum à Sponsalibus. R. ad 1. dist. Ant. non claudicant initio, dum fiunt Sponsalia C. Ant. in conservari. N. Ant. & retorq. argum. in superveniente notabili mutatione, fornicatione compartis &c. in quibus casibus juxta Adversarios quoque innocenti resilire licet, & sic claudicare incipiunt sponsalia. Ad 2. N. Conf. & parit. Professio Religiosa ideo tollit, quia inducit impedimentum dirimens Matrimonii, & obligationem ad perpetuū manendum in Religione: tale impedimentum aut obligationem non inducit ingressus in Novitium. Illa conditio, nisi statum perfectiorem elegero, vel, nisi Religionem ingrediar, Sponsalibus imbibita, intelligenda est de ingressu Religionis per Professionem, per quam assumitur status perfectior, cui Jura ita favent specialiter; per ingressum enim in Novitium necdum assumitur status, cum sit via duntaxat ad statum, & stabilitatem ac firmitatem non habeat. Ad 3. Illa scientia dictæ conditionis facit tantum, ut Sponsi licite possint inire Religionem, atque Novitium, non verò ut remanens in sæculo teneatur expectare Professionem vel reditum ingressi: in illud per dictam scientiam presumuntur consensisse contrahentes Sponsalia, non in istud, ut probant nostra fundamenta. Nec privilegium ingredienti concessum debet prodesse egresso in præjudicium tertii, vel ejus, qui remansit in sæculo. Ad 4. C. Ant. N. Conf. vel dist. Conf. non potest privari jure ad Matrimonium invitus, trans. volens, aut voluntarie ponens justam causam, cur privetur, & altera pars resiliat. N. Conf. ac retorq. Argum. in eo, qui ex causa

necessaria, v. g. valetudinis, militiæ &c. quæ abest; talis enim habet jus non veniendi ad Sponsam, & sic differendi executionem Sponsalium: & tamen sponsa non tenetur expectare, sed potest alias nuptias contrahendo ipsum privare jure suo: imò non privat jure, quia istud cessat, si notabili tempore, sive culpabiliter sive inculpabiliter, differat impletionem Sponsalium, cum ad hoc se nunquam obligaverit Sponsa, vel pro tali casu ipsi jus nunquam dederit.

Dico 8. Fornicatio Sponsi, vel Sponsæ sponsalibus superveniens, dat innocentibus facultatem resiliendi. 2. Licet Sponsa forte fuerit vi oppressa. 3. Item fornicatio Sponsæ, præcedens Sponsalia, postmodum detecta. 4. Licet aliter quoad hoc videatur sentiendum de fornicatione Sponsi prævia, postmodum detecta. 5. Quod autem dictum est de fornicatione carnali tam Sponsi quam Sponsæ, intelligendum ferè etiam est de fornicatione spiritali, seu lapsu altius in hæresim Sponsalibus superveniente, vel præcedente quidem, sed ignorato. Pars 1. quam tenent ferè omnes apud & cum Sanch. l. 1. d. 55. n. 4. sumitur ex c. 25. de Jurejur. vi cuius in Sponsalibus etiam juramentis subintelligitur hæc conditio, si Sponsa contra regulam desponsationis non venerit: qui textus licet loquatur explicitè solum de Sponsa, intelligitamen debet etiam de sponso fornicante cum alia, eo quod eadem ratio, quod licet contra regulam desponsationis faciat, atque suspectum se reddat de servanda fide etiam in Matrimonio, reperiatur in sponso. Nec Sponsi debent judicari ad imparia: & frangenti fidem fides frangatur eadem. Fides hic non debet accipi in eo sensu, quasi pars fornicans ageret contra promissionem suam (nam promissit quidem Matrimonium, sed non omissionem fornicationis) sed in sententia latiori, quod fornicans censetur alteram partem contemnere, & quasi repudiare, & que suspectum faciat de non servanda fide in conjugio. Confirm. propter adulterium tam sponsa innocens, quam sponsum, institui re divortium potest, uti hic supponitur: ergo à fortiori resilire à Sponsalibus tam sponsa innocens, quam sponsum; nam turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, c. cit. Pars 2. Quam contra Tabien. & multos defendunt cum Sanch. n. 7. plures, colligitur ex eam. 33. can. 27. q. 2. ubi permittitur sponso recedere à sponsa, violente rapta: ergo à fortiori, si fuerit violente oppressa; cum sponsa etiam per violentam & involuntariam violationem reddatur vilior. Accedit, quod difficulter constare possit, utrum non aliquo modo consenserit Sponsa: item an non conceperit prolem ex violenta oppressione. Pars 3. ex eadem ferè ratione; quia sponsa censetur notabiliter vilior esse propter fornicationem, si ea postmodum innotescat, & habetur pro defectu tali, quem, si sponsum scivisset, non contraxisset cum ea. Adde, quod in Jure paria sunt, aliquid supervenire, & igno-

ignoranter præcedere, per c. 4. de Excepte, & l. 77. ff. de contrah. empt. l. 30. ff. de Testam. Tula. Pars 4. quam docet communis cum Sanch. d. 63. n. 9. lib. 1. Gobat, Coninck &c. contra Navar. & Schmier n. 110. ex eo, quia cessat dicta ratio; nam sponsus, qui prius aliam cognovit, non censetur in æstimatione morali tam vilis, quam sponsa cum alio fornicans, nec sponsa ita probrosum est, si ducat virum corruptum, ac sponso, si ducat sponsam ab alio corruptam: adeoque in uno casu innotescens fornicatio prius habitata censetur inducere notabilem mutationem, non in altero. Limitant DD. nisi postea deprehendatur, sponsum sæpius fuisse fornicatum (aut ex una prolem jam haberet) nam ejusmodi frequentia redderet infamem, & de incontinentia ac violanda fide conjugalī valde suspectum, atque notabiliter mutatum. Imò, licet sponsum semel tantum fornicationem ante sponsalia commississe postea innotescat, sponsam in foro conscientie non damnarem, si resiliat, eò quod notabilis mutatio ex parte sponsi videatur esse detecta, & utique virgo honesta non æquè intendat nubere viro impudico, qui per unam fornicationem jam aliquid se facit suspectum de fide Matrimoniali violanda, & aliquo modo vilem, quam pudico; licet pro foro externo propter auctoritatem DD. aliter judicari existimem. P. Kugler p. 3. de Sponsal. n. 15. Pars 5. desumitur ex can. 6. caus. 28. q. 1. c. 2. de divorti. & maxime ex eo, quod superveniens hæresis vel apostasia inducat notabilem mutationem in persona, de qua mutatione plura in assertionem seq.

Oppones 1. Major est turpitudine sponsæ fornicantis & vilis indè resultans, quam sponsi: ergo propter fornicationem sponsi etiam post sponsalia commissam non licet resiliare sponsæ quamvis liceat sponso. 2. In can. 46. caus. 27. q. 2. habetur, quod sponsa rapta quamvis a rapto per vim violata sit, restitui debeat sponso: ergo violenta oppressio sponsæ non dat facultatem sponso resiliendi. Adde, quod uxoris violenta oppressio non præbeat viro justam causam divorcii: ergo nec oppressio sponsæ causam resiliendi. 3. In c. 25. de Jurejur. sic dicitur: si quis juravit, se ducturum aliquam in uxorem, non potest opponere fornicationem præcedentem, sed subsequentem: ergo neque sponsa repudiari potest propter fornicationem ante sponsalia commissam, ac postea detectam, saltem si sponsalia sint jurata. 4. Paria sunt in Jure aliquid supervenire, & præcedere ignoranter; item esse & apparere, cum tunc censetur res fieri, quando innotescit: ergo etiam sponsa licet recedere, si fornicatio sponsi prius ignorata innotescat ex postfacto. 5. Sponsus ante sponsalia fornicatus facit se suspectum de violanda fide thori: ergo sponsa, si fornicationem illam resciat, habet justam causam resiliendi. R. ad 1. N. Conf. quia ratio, cur Sponsis liceat resiliare propter fornicationem post Sponsalia commissam, non tam

est vilis indè resultans, quam violatio datæ fidei. Ad 2. Ibi est sermo de Sponsa non de futuro, sed de presenti, vel, si de illa velis esse sermonem, dico, reddendam esse sponso, eam postulantem. Ad id, quod additur, negatur paritas; plus enim requiritur ad divortium inter coniuges, qui nectuntur vinculo indissolubili, quam ad recessum à Sponsalibus, quæ sunt vinculum ex multis causis solubile. Ad 3. Ille textus intelligendus est de fornicatione præcedente à Sponso jam cognita tempore Sponsalium, uti notat gl. v. præcedentem, quo casu censetur remississe hanc maculam Sponsæ, ac illius mores approbasse. Ad 4. Paria sunt, quando est eadem ratio, ac idem inconveniens, sive præcedat sive superveniat causa resiliendi, uti est in lepra, morbo gallico &c. At in fornicatione Sponsi & Sponsæ in communi æstimatione hominum non est idem inconveniens. Ad 5. N. Ant. Saltem pro foro externo, & si semel tantum & non frequenter fornicatus sit. Ratio dissolvendi Sponsalia propter fornicationem præcedentem unius ex Sponsis non tam est violatio fidei, sicuti est, quando fornicatio subsequitur Sponsalia, quam turpitudine ac vilis indè inhærens personæ, quæ major esse censetur in Sponsa quam in Sponso.

Quæres, quid Juris si utraque pars, tam Sponsus quam Sponsa, post Sponsalia jam inita fornicetur cum aliis? An utrique, an uni, vel neutri resiliere licet? R. in hac re prorsus ancipiti puto, probabilius soli Sponso, non verò Sponsæ id licitum esse. Ita cum Sanch. d. 55. cit. n. 9. Pont. Gutierrez, Laym. Pirh. h. n. 62. communior, contra Palao, Tanner, Wiestner, P. Kugler, & P. Schmalzgr. n. 167. qui hanc facultatem resiliendi utrique parti concedunt: & contra Palud. Bonac. Rosignolo, & P. Schmier n. 116. qui eam neutri indulgent. Prob. nostra responsio. Duplex causa resiliendi à Sponsalibus reperitur in fornicatione, iis superveniente, scilicet violatio datæ fidei, & specialis turpitudine in personam fornicantem indè redundans: sed quando utraque pars fornicatur, cessat quidem ratio violatæ fidei, cum utraque pars eandem violaverit, & neutra violationem alteri objicere, ac proin neutra ex hoc capite resiliere possit, aut actionem adversus alteram instituere; ubi enim agitur civiliter, paria delicta mutua compensatione tolluntur. c. 6. de adult. l. 10. §. 2. l. ult. ff. de compensat. Et hinc neutri conjugum divortium licet instituere, si uterque commisit adulterium, c. 6. cit. At non cessat altera ratio, scilicet turpitudine personæ, quæ major est in Sponsa, quam in Sponso, & major ignominia redundat in eum, qui ducit corruptam, quam in illam, quæ nubet corrupto: propter quam diversitatem paulò ante concessimus cum communiori sententia Sponso recedere propter fornicationem Sponsæ Sponsalia præcedentem, & postea detectam, non verò Sponsæ, saltem si res ad forum

forum contentiosum deducatur. Ergo Sponsio resiliere licet in dato casu, non autem Sponsa, saltem pro foro externo. Confirmatur in exemplo: Titius debet Cajus 200. florenos, nempe 100. ex mutuo, & 100. pro equo: econtra Cajus debet Titio 100. pro labore aut opera impensa. In hoc casu licet Cajus facta compensatione debiti pro labore ad debitum ex mutuo non amplius obligetur Titio, Titius tamen adhuc obligabitur Cajus ad 100. ex alio capite, nempe propter equum.

65 Oppones 1. Vir & femina non judicantur ad imparia quoad fornicationem, per *can. 20. caus. 32. q. 5. & c. 6. cit.* ergo vel neutri vel utrique licebit resiliere, si utraque pars fornicetur. 2. Utraque pars violavit fidem fornicando: sed propter violationem fidei conceditur Sponsis resiliere *c. 25. de Jur. jur.* ergo utrique in nostro casu resiliere licet. 3. Casu quo Sponsus fornicatur prius, immediate cessat obligatio in Sponsa, & oritur jus resiliendi: sed semel extincta obligatio non reviviscit, nec jus resiliendi obtentum extinguitur, si postea fornicetur & ipsa, sed solum oritur & Sponsio jus resiliendi: ergo etiam Sponsa, sicut Sponsus, resiliere licet; consequenter utrique. 4. Fornicatio est tacita & virtualis renuntiatio Sponsalium: ergo sicut per renuntiationem mutuum formalem seu disensum cessant Sponsalia utrinque formaliter, ita per utriusque fornicationem cessant utrinque saltem tacite & virtualiter, seu radicaliter, dato jure resiliendi. Confirm. In Sponsalibus utrinque involvitur tacita conditio: obligo me ad Matrimonium, si compars contra regulam desponsationis per fornicationem non venerit, *c. 25. cit.* ergo, si hæc conditio cessat utrinque, utrinque cessabit & obligatio. Sicut v. g. si duo promississent commutare equos sub conditione utrinque posita, si equus non fuerit claudus, neuter obligaretur ad permutationem, si postea utriusque equus claudicaret, quamvis unus claudicaret turpius. 5. Si utraque pars fornicetur, utraque præbet causam diffidendi de observatione fidei conjugalis: sed hæc causa diffidendi præbet jus resiliendi: ergo utrique competit jus resiliendi. 6. Quando utrinque concurrunt æquale jus, activum & passivum, inducitur mutua compensatio etiam in delictis, per *l. 10. & ult. cit.* Sed si utraque pars fornicetur, utrinque concurrunt ex delicto jus æquale, activum & passivum, seu jus resiliendi à Sponsalibus, & obligatio recessum patiendi: ergo inducitur mutua compensatio, & neutri permittitur est resiliere. Confirm. Si uterque conjux commisit adulterium, neuter potest petere divortium: ergo etiam, si uterque Sponsus fornicetur, neuter resiliere potest.

Et ad 1. *dist. Ant.* non judicantur ad imparia propter fornicationem, si jam sint conjuges, *trans.* si adhuc sunt Sponsi, *N. Ant. & Conf.* Cum Sponsalia ex una parte adhuc

possint dissolvi, ex altera verò parte fornicatio Sponsæ jus majus & speciale tribuat Sponsio propter majorem turpitudinem &c. quam fornicatio Sponsi tribuat Sponsæ, ad imparia seu inæqualiter judicari debent. Ad 2. *dist. min.* propter violationem fidei conceditur Sponsis resiliere, nisi utraque pars violet fidem, & hoc modo se privet jure resiliendi, quod aliàs habuisset, *c. Min.* Si utraque violat fidem, & sic jure resiliendi se privet. *N. Mi.* Ad 3. *dist. Ma.* immediate cessat obligatio Sponsæ, & oritur jus resiliendi conditionate, si ipsa servet fidem, *c. Ma. absolute.* *N. Ma.* Unde, si & ipsa postmodum fornicetur, ejus obligatio reviviscit, & jus extinguitur, quo prius us non est, æquum & ipsa fornicaretur. Exemplum habes in adulterio utriusque conjugis, *Ad. N. Ant.* vel *dist. Ant.* est virtualis renuntiatio conditionata, nisi & altera pars fornicetur, *trans. Ant.* absoluta, *N. Ant.* Ad Confirm. hoc ipso, quod conditio fidelitatis dicta in Sponsalibus, & neutra pars eam impleat, & fidelitatem servet, propter quod non servatam fidelitatem neutri resiliere fas est; cum neutra pars possit alteri obicere infidelitatem, & sic se liberare, ut patet rursus in adulterio utriusque conjugis: eo quod conditio, ex dispositione Juris alicui actui annexa, & cum non suspendat, nec faciat, ut resolvatur, tamen conditio deficiat, sed tantum præbet jus resiliendi, si non & altera pars contra conditionem ipso jure imbibitam agat. Unde disparitas est inter commutationem allatam equorum & Sponsalia; nam illi per conventionem partium est annexa conditio, si equus non fuerit claudus; & ideo actus ille, non purificata conditione, nullus est, & nullam parit obligationem: econtra Sponsalibus conditio, si fidem servet compars, est annexa ex dispositione Juris, & ideo paria sunt, & obligationem statim producunt, rescindibilem tamen, si unus violat fidem, & non alter: consequenter si uterque violat, neutri assistit Jus. Ad 5. utraque pars fornicando præbet quidem causam diffidendi de observanda fide conjugali, si tamen ex utraque parte reperiat hæc causa, neutra habet, quod alteri obiciat, & cur eam repudiet, atque Sponsalia rescindat ex hoc capite: licet ex alio capite habeat Sponsus, non verò Sponsa. Ad 6. *N. Min.* vel *dist.* concurrunt ex delicto jus æquale ratione violatæ fidei, & ideo neutra pars agere adversus alteram ex hoc capite potest ad rescissionem. *c. Min.* jus æquale ratione turpitudinis ex fornicatione redundantis in Sponsos, *N. Min.* Neque dicas, causam resiliendi esse justam causam diffidendi de fide conjugali aliquando observanda, quæ causa datur ex utraque parte, & permanet semper, casu quo utraque pars fornicatur: negatur enim, quod hæc causa diffidendi, licet detur, obijci possit alteri parti, & propterea agi ad rescissionem Sponsalium: ut patet in exemplo de adulterio utriusque conjugis. Unde ad Confirmatio-

mationem dico, paritatem quidem esse inter utrumque Sponsum fornicantem, & inter utrumque conjugem adulterantem, in eo, quod neutra pars utrobique possit agere ad rescissionem vel divortium ratione violatae fidei, quia utraque pars violavit, & neutra melioris est conditionis quoad hoc: disparitatem tamen esse in eo, quod Sponsalia sunt rescindibilia, non vero Matrimonium, atque ideo recte permitti possit Sponso jus resiliendi propter aliam causam, quam violata fidei; quam causam habet Sponsus, non vero Sponsa; quia nempe viro in communis hominum aestimatione, quae in hac re recte attenditur, magis probrosum est ducere corruptam, utpote notabiliter vilioris factam.

66 Dubitabis adhuc, an sufficientem causam resiliendi praebeant oscula vel tactus impudici, post Sponsalia exerciti vel admitti à Sponso vel Sponsa cum persona alia? R. cum Sanch. n. 5. Laym. Pirh. & aliis communiter, iterum distinguendo inter Sponsum & Sponsam; si enim Sponsa faciat vel patiatur talia, sponso fit potestas resiliendi; non vicissim, si sic agat Sponsus, nisi ejus oscula & tactus cum alia essent ita frequentes, ut merito timeretur, ne fidem quoque conjugalem suo tempore violaret. Ratio disparitatis est, quia non tantum dedecus est Sponsae, nec adeo probrosum censetur, si nubat viro, qui semel vel iterum tales tactus vel oscula exercuit aut passus est, sicut Sponso qui duceret Sponsam, quae impudice versata est cum alio. Non tamen desunt Neoterici, qui cum Palao, uti & P. Schmier n. 122. patent, aequale jus competere Sponsae propter tactus impudicos Sponsi.

67 Dico 9. Quaelibet notabilis mutatio superveniens uni ex Sponsis, sive physica sit sive moralis, causam sufficientem praebet alteri, si velit, resiliendi à Sponsalibus. Communissima tum ex c. 25. saepius cit. tum ex natura contractus Sponsaliti, qui cum ordinetur ad mutuum amorem, atque ad Matrimonium individuum vitae Societatem inferens, majorem, quam alii contractus, libertatem ac resiliendi facultatem exigit. Unde semper imbitam hanc conditionem habere censetur: nisi notabilis mutatio intervenerit: si res in eodem statu permanerint &c. Dixi autem 1. notabilis, seu talis, propter quam executio Sponsalium notabiliter difficilior redditur, & infelices timentur exitus, vel tanta, ut, si pars altera illam praevideret, Sponsalia non contraxisset: quanam autem mutatio in specie talis sit, pendet ex judicio prudentium, maxime Judicis; imò etiam, si dubium sit, standum est assertioni juratae resiliere volentis; quia, an aliquis habuerit vel habuisset intentionem contrahendi Sponsalia, si hanc vel illam circumstantiam praevideret vel scivisset, ipse solus scire potest, cum sit actus internus. 2. Superveniens: idem verò est, si circumstantia aut qualitas jam praestitisset tempore Sponsalium, quae judicio pru-

Lib. IV. R. P. Viti Fichler.

dentum potuisset ab iis abstergere, postmodum verò primò innotuisset, juxta superius dicta n. 62. 63. praesertim si dolose fuisset celata. 3. Sive physica sit, ut si alteruter Sponsorum incideret in lepram, paralytim, luem Gallicam, epilepsiam, phrenesim, phthisim, perpetuam oris graveolentiam, vel in alium morbum difficulter curabilem, aut contagiosum; si amitteret oculum, nasum, pedem, aurem, manum &c. (Gobat addit herniam, si ea impediatur à laboribus ad sustentationem vitae necessariis) si fiat claudus, surdus &c. Si sponsa notabiliter fieret deformior in facie, praesertim si formositas fuit causa contrahendi cum ipsa Sponsalia, propter quam subinde divites vel nobiles contrahunt cum pauperibus vel plebeis puellis, Gobat addit, si Sponsa reddatur, vel rescia- tur esse sterilis. 4. Sive moralis, nempe vel in moribus & bonis animi, vel in honore, vel fortunis, ut si Sponsus fiat (vel deprehendatur esse) moribus asper, durus & crudus, ebriosus, prodigus, aleator, vagabundus; si alteruter committat crimen grande, ex quo contrahit infamiam juris aut facti, uti est veneficium, latrocinium, homicidium, falsum, rapina, furtum &c. si vel inter ipsos Sponsos, vel eorum parentes aut consanguineos oriatur odium, dissensiones, aut inimicitiae graves, & spes non sit reconciliationis, vel si hujusmodi incommoda, ex nuptiis oritura, praevideantur: si incidat in magnam paupertatem vel debita, magnam bonorum partem amittat, si promissa vel sperata dos solvi nequeat, ita ut onera Matrimonii difficulter sustententur: si utraque pars fiat pauper, ut notant Palao, Pontius, & Tambur. vel si paupertas praevideatur futura, aut privatio officii jam habiti. Palao de Sponsal. d. 1. p. 28. n. 4. & Pont.

Oppones 1. Si deformitas sponsae superveniens est causa resiliendi in sponso, etiam vicissim deformitas sponsi superveniens erit causa resiliendi in sponsa: sed hoc est contra communem persuasionem. 2. Si sufficiat deformitas sponsae, plerumque habebit causam resiliendi sponso: sed hoc modo labefactantur plerique contractus Sponsaliti. 3. Si sufficiant praeviae inimicitiae inter parentes & consanguineos, in horum potestate erit sapissime turbare sponsalia: atqui hoc non expedit; ergo. 4. Si sufficiant inimicitiae parentum, etiam sufficiet eorum contradictio, praesertim si addant minas exheredandi filium aut filiam, si hanc vel illam duxerit: sed sic raro firma erunt sponsalia, & eorum valor pendeat plerumque à parentibus. 5. Si superveniens unius ex sponsis paupertas justam resiliendi causam praebet, etiam supervenientes uni divitiae, nobilitas &c. justam resiliendi causam dabunt: sed hoc est contra communem; ergo. R. ad 1. dist. Ma. etiam deformitas sponsi extraordinaria, & tanta, ut horrorem pareret, uti censetur esse c. 25. de jurejur. si Sponsus amitteret oculos, nasum. C. Ma. deformitas,

D

mitas, quæ tantum minuit formositatem. *N. Ma.* pulchritudo corporis & formositas non ita curatur in viris, sicut in feminis: unde stibium & fucus, qui in feminis tolerantur, virum potius deturpant, quam ornant. Ad 2. *dist.* iterum *Ma.* si sufficiat quæcunque deformitas, & modico tantum tempore durans, v. g. pallor ex levi infirmitate ortus. *C. Ma.* Si tantum sufficiat deformitas stabilis, & quæ non solius sponsi, sed etiam Judicis arbitrio sit magna. *N. Ma.* Ad 3. adverto cum Sanch. Palao, & aliis communiter, Confessariis & Judicibus cautè hic procedendum, nec facile vel statim credendum, quod sint orituræ inimicitie stabiles, scandala &c. quæ subinde tantum simulantur, vel consistunt in folis minis, vel facile tolluntur; cum experientiâ teste, postquam primus impetus deferbuit, & Matrimonium est contractum, in nihilum recidunt, & animi facile reconciliantur, præsertim si sponsi post contractum conjugium sint valde concordēs. Raro itaque, nisi sit notabilis disparitas status inter sponso, periculum præsumum inimicitiarum, discordiarum, scandalorum, causa sufficiens est dissolvendi Sponsalia; cum ob periculum incertum pars altera certo suo jure privari non debeat. *arg. c. 65. de R. J. in 6. Ad 4.* Contradictio parentum (vel aliorum, a quibus unus Sponsorum multum dependet) per se non est causa solvendi Sponsalia, imò parentes peccant impedire volendo absque iusta causa Matrimonium post contracta etiam se insciis aut invitis Sponsalia; potest tamen esse per accidens, si nempe sit contradictio constans, & jure fiat, præsertim si accedant seriæ minæ de exhæredando, vel privando notabili parte hæreditatis, vel dote, aut de totaliter derelinquendo, officio auferendo vel negando &c. ut si Matrimonium vergeret in opprobrium parentum, dedecus familiaris, eò quod Sponsalia facta sint cum parte indigna, notabiliter dispari &c. qua de causa graviter offendi, contristari, ac proinde iuste se opponere possunt parentes &c. quia facile oriuntur perpetuæ inimicitie, ac inter ipsos etiam conjuges continua jurgia & aversiones, postquam stultus amor & libidinosus deferbuit, ac mens serena inconvenientiam videre incipit, cæcùmque detestari factum. Imò si ita iuste contradicant parentes, & hæc contradictio jam existit, vel prævideri facile potuit tempore contractum Sponsalium, ipso jure fuerunt nulla, utpote inducentia ad rem illicitam; cum tali casu Matrimonium esset contra pietatem & charitatem parentibus debitam, quin & contra justitiam, si comparis esset talis, cui sine probro & dedecore parentum jungi non posset. Item iusta resiliendi causa est, si parentes efficaciter minarentur prolem exhæredare usque ad legitimam, si huic, etiam digno, & non notabiliter inæquali nubat. Sed notandum, quod in his casibus sit facultas resiliendi tantum penes illum, qui minas non patitur, &

simul non præcivit aut prævidit tempore Sponsaliorum periculum exhæredationis, gangæ dotis, privationis officii &c. quia si prævidit vel præcivit, non censeretur adesse mutatio. Pars autem illa, quæ patitur tales minas, non habet iustam causam resiliendi, si comparis iis non obstantibus vel eam ducere, ac statui conformiter sustentare possit ex aliis mediis (quod bene notandum) cum comparis mutationem non sit passa: Jura autem facultatem resiliendi dederint in favorem partis mutationem non passæ, uti communiter docent Auctores. Sanè si persona minas patiens resiliere possit, præberetur ansa instigandi parentes, ut moneatur exhæredationem usque ad legitimam &c. si huic nubat, & sic dissolvendi probitu Sponsalia in præjudicium comparis. Vnde hac re præ aliis P. Reiffenstuel a. n. 7. usque ad 294. Ad 5. patebit ex quæsto seq.

Quæres, an à Sponsalibus resiliere liceat illi, qui post ea contracta sit notabiliter diminutis nobilibus &c.? Affirmat quidem Hurtad. Amicus, Perez, Illung, Wex, & Schmier a. n. 7. Nihil verò determinare audent Tambour, Gobat & Sporer. Ego cum Sanch. l. 1. d. 7. n. 7. & communi & negativè; quia universim facultas resiliendi datur tantum periculi, non mutati, non verò illi, quæ mutationem subit, ut patet ab inductione in lepra, sævitie, paupertate &c. superveniente; ergo neque in hoc casu potest repudiari persona, penes quam mutatio nulla reperitur, ab illo qui factus est ditior, nobilitate vel dignitate auctus. Confirmatur; si quis posset propter augmentum divitiarum &c. resiliere, tunc ideo, quia posset nunc habere meliores nuptias, & sic difficile accideret ducere minus divitem, ignobilem &c. Sed hoc probatur nimium; sequeretur enim, quod toties daretur facultas resiliendi, quoties se offerret sponsa ditior, aut nobilior, distincta à prior.

Oppones 1. In dicto casu pars altera manens pauper vel ignobilis mutatur respectivè, & comparative ad compartem, respectu cuius sit vilior, ita ut, si hæc inæqualitas fuisset prævisa, non fuissent contracta Sponsalia. 2. Etiam hæc inæqualitas sponso causare potest infelices exitus & contemptum compartis pauperis: ergo est sufficiens causa solvendi Sponsalia. R. ad 1. Ista mutatio respectiva, si altera persona in se & ex parte sui mansit in pristino statu, non sufficit ad ipsam jure jam quæsito privandam, licet, si dicta inæqualitas fuisset prævisa, non fuissent cum ipsa inita Sponsalia: sicut Sponsa non potest propterea repudiare sponsum, quod ipsa nunc sit facta notabiliter formosior, quam fuerit tempore Sponsalium: non obstante, quod cum hoc Menalca vel Mopsos non contraxisset, si suam formositatem prævidisset. Ad 2. Licet per accidens & irrationabiliter pars divitis aucta possit infollescere; tamen propterea non debet altera privari suo jure absque omni sua culpa, aut defectu ex parte sui detecto. Deinde *dist. Conf.* est facta.

est sufficiens causa solvendi Sponsalia ex parte pauperis, si ejusmodi incommoda praevideat vel metuat, petita etiam aliqua compensatione. *C. Conf.* ex parte illius cui novae divitiarum, nobilitas &c. supervenere. *N. Conf.*

⁷⁰ Dico 10. Sponsi, si velint mutuo consensu dissolvere Sponsalia, vel ab iis recedere ob aliquam ex allatis causis, non indigent auctoritate Judicis Ecclesiastici, saltem per se, & si de causa sufficienter constet. Pirhing *n. 65.* cum communi: quia ex nullo Jure probatur necessitas adhibendi dictam auctoritatem: & Sponsalibus tacita inest conditio, nisi iusta dissolvendi causa intervenierit: ergo ea interveniente non obligant: cur ergo ab iis recedere non liceat propria auctoritate? Neque obstat *c. 7. de despons. impub.* ubi impuberes, qui pubertatem adepti reclamant, jubentur separari iudicio Ecclesiae, quia id solum jubetur pro casu, quo per accidens coram Judice Ecclesiastico reclamant seu resiliunt pubertatem adeptus. Minus obstat *can. 1. caus. 33. q. 2. c. 12. de despons. impub. c. 3. de divor.* cum loquantur de Sponsalibus de praesenti, seu de Matrimonio, à quo nec ob causam certam & liquidam invaliditatis sine auctoritate Ecclesiae licet recedere; non verò extendenda sunt ad Sponsalia de futuro, etiam publica, cum sit dispar ratio in Matrimonio, upote quod ex natura sua est indissolubile: consequenter, si semel in facie Ecclesiae sit contractum, recte prohibetur dissolvi absque auctoritate Ecclesiae, cum facile posset oriri aliud scandalum. Dixi tamen 1. per se, nisi nempe obstat speciale statutum, aut consuetudo, vetans dissolutionem Sponsalium publice contractorum, vel postea publicatorum, etiam mutuo consensu, vel recessum unius partis, sine interventu cognitionis de causa in Iudicio Ecclesiastico: & sic in Dioecesi Constantiensis notiorum Sponsalium dissolutio propria auctoritate est casus reservatus teste Gobat in *Theol. Experim. n. 10. de Sponsal. n. 262.* Eadem prohibetur in Rituali Dioecesis Frisingensis teste Reiffenstuel *n. 208. & 310.* Aut nisi per accidens oriretur scandalum ex dissolutione vel recessu privato. Dixi 2. si de causa sufficienter constet, seu moraliter certum sit, quod existat causa, eaque sufficiens sit. Si vel de existentia vel sufficientia dubium foret, recurri utique deberet ad Iudicem Ecclesiasticum; quia nemo est iudex in propria causa, & nemo ex causa incerta deturbatus est à possessione juris jam quaesiti, ac resiliens propria auctoritate exponeret se periculo gravis injuriae adversus alterum committendae. Sed hinc

⁷¹ Quæres, quomodo constare debeat de causa, ut liceat recedere à Sponsalibus? R. 1. si causa præcisè sit talis, ut præbeat facultatem resiliendi, uti est v.g. fornicatio, morbus &c. superveniens, non verò impedit vel dirimit Matrimonium ex se, requiritur plena probatio, quæ fit per duos testes omni exceptione majores &c. saltem pro foro externo: quia non est ratio recedendi à com-

muni Juris dispositione, quæ requirit plenam probationem, quando agitur de præjudicio tertii. *c. 4. & 23. de testib. l. 9. C. cod. R. 2.* Si causa resiliendi sit impedimentum Matrimonii, sive dirimens sive impediens, v.g. si allegetur affinitas orta ex copula cum sanguinea Sponsæ, vel votum castitatis Sponsalia antecedens &c. sufficit semiplena probatio, etiam per famam, vel testem unum, etsi non omni exceptione majorem, vel licet mulier sit, vel propriam alleget turpitudinem. *c. 22. eod. c. 12. h. t. c. 2. de conf. & affin.* quia agitur de vitando peccato, & animæ periculo. Si tamen Sponsalia essent jurata, contra ea non sufficeret unus testis, nisi foret omni exceptione major. *Sanch. l. 2. d. 71. n. 8. Gutierrez, Palao &c.* Dices: ad dissolvendum Matrimonium non sufficit unus testis, omni etiam exceptione major, deprensus de impedimento dirimente. *c. 1. eod. c. licet 47. de testib.* quamvis etiam agatur de vitando peccato futuro: ergo nec ad dissolvenda Sponsalia. R. *N. Conf.* quia, quando impugnatur Matrimonium, impugnatur vinculum, quod de se indissolubile est, & simul jus alterius, non modò quaesitum, sed etiam jam possessum: quæ non contingunt in casu, quo agitur ad dissolvenda Sponsalia, & Matrimonium futurum impediendum.

De Matrimonio.

SUMMARIUM.

72. Matrimonium activè & passivè sumitur.
73. Consideratur ut Contractus, & ut Sacramentum.
74. Ejus causa efficiens, materialis, formalis, finalis.
75. Dividitur in Legitimum, Ratum, & Consummatum.
76. Quæ quæstiones hic sint decidende.
77. 78. Potest à Fidelibus absolute contrahi in ratione contractus, & ut Sacramentum non sit.
79. 80. Utr & sub conditione servandi castitatem.
81. Non tamen à parentibus loco liberorum tantum.
82. Parentum consensus non requiritur ad valorem.
83. Qui absque iusta causa non est denegandus.
84. 85. Rectè contrahitur per Procuratorem.
86. Consensus Matrimonialis debet esse verus &c.
87. Et simultaneus moraliter.
88. Fictè contrahens ad quid teneatur.
89. 90. Sufficiens restaurat Matrimonium postea consentiens absque novo consensu compartis.
91. Alia impedimenta Matrimonii impediencia, alia dirimentia.
92. Impediencia quæ.
93. Dirimentia quæ.
94. Alia sunt Juris Naturalis, alia Positivi.
95. 96. Solus Papa statuere potest dirimentia, & consuetudo.
97. Utr & tollere.